

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Emir Kovačević

DIY produkcija na Metelkovi – Analiza primera kluba Jalla Jalla

Diplomsko delo

Ljubljana 2017

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Emir Kovačević

Mentor: prof. dr. Mitja Velikonja

DIY produkcija na Metelkovi – Analiza primera kluba Jalla Jalla

Diplomsko delo

Ljubljana 2017

ZAHVALA:

Zahvaljujem se mentorju prof. dr. Mitji Velikonji za strokovno vodstvo in spodbudo. Prav tako se zahvaljujem bratu Arminu, staršem in Nini za moralno ter tehnično podporo.

DIY produkcija na Metelkovi – Analiza primera kluba Jalla Jalla

Diplomsko delo je namenjeno analizi DIY produkcije metelkovskega kluba Jalla Jalla in potrditvi pomembnosti tovrstne produkcije za obstoj in razvoj avtonomnih con. DIY je način ustvarjanja, značilen predvsem za kulturno-umetniške avtonomne cone. Je ideja in praksa popravljanja in izdelovanja na lastno pest, brez strokovne pomoči. Tovrstna produkcija je posledica pomanjkanja finančnih sredstev, vendar kot taka odgovorna sama sebi in posledično presega meje ustaljenih praks produkcije. Na ta način prihaja do vedno novih in inovativnih načinov izražanja, ki ponujajo nove izzive. DIY način ustvarjanja snovalcem kulturnega dogajanja omogoča določeno svobodo pri programski vsebini in aktivnostih, hkrati pa omejena finančna sredstva zahtevajo od njih vedno nove vsebinske in tehnične rešitve ter inovacije. Program zato odstopa od ustaljenih in pričakovanih idej in smernic ter se vedno znova spreminja in opomenja. Programska vsebina ne pozna omejitev s strani neke višje entitete in je v veliki meri odprta, privablja širok spekter ljudi in omogoča vedno nove interpretacije programa. Kulturno-umetniške avtonomne cone se pojavljajo na področjih, kjer je možno zaznati kontra-kulturna gibanja. V Ljubljani je avtentičen primer tega Avtonomni kulturni center Metelkova mesto, Jalla Jalla je najmanjši in najmlajši klub v sklopu tega.

Ključne besede: DIY produkcija, avtonomne cone, proti-kapitalizem, programska vsebina, punk.

DIY production in Metelkova – Analysis of nightclub Jalla Jalla

This thesis is an analysis of DIY production in the nightclub Jalla Jalla located in the Alternative cultural centre Metelkova City and the confirmation of its importance for the existence and development of autonomous zones. DIY is a way of production synonymous with autonomous cultural and zones. It's an idea and practise of fixing and creating things on your own without the help of experts. This sort of production is a reaction to the shortage of financial means but as such it is responsible only to its self and consequently it reaches beyond the level of the established norms of production. This kind of production enables new and inovative ways of expression which bring new challenges. This way of production offers more freedom to the coordinators of the cultural program but at the same the limited financial means demand an inovative approach to it. This is the reason for the on-going structural changes of the program. The content of the program is not limited by a higher entity which makes it open to larger groups of interest and new interpretations. In the areas where there is an active contra-cultural movement cultural autonomous zones appear. In the city of Ljubljana the zone Metelkova City is an authentic representative of such place and the nightclub Jalla Jalla is its smallest and youngest venue.

Key words: DIY production, autonomous zones, anti-capitalism, program content, punk.

Kazalo:

1 Uvod	6
2 DIY produkcija – začetek in definicija	8
3 Metodologija.....	14
4 Koncept avtonomne cone	16
4.1 Koncept avtonomije	16
4.2 Koncept avtonomnih prostorov	18
5 Punk in DIY	23
6 AKC Metelkova mesto in Jalla Jalla	26
6.1 Jalla Jalla	28
6.2 DJ večeri.....	30
6.3 Koncerti.....	31
6.4 Hrana, ne orožje!	34
7 Zaključek	39
8 Literatura	41
PRILOGE.....	44
PRILOGA A: Intervju z osebo A – Član kolektiva Jalla Jalla	44
PRILOGA B: Intervju z osebo B – Članica kolektiva Jalla Jalla.....	48
PRILOGA C: Intervju z osebo C – Član kolektiva Jalla Jalla	50

1 Uvod

Kulturno-umetniške avtonomne cone se pojavljajo na področjih, kjer je možno zaznati kontra-kulturna gibanja. V Ljubljani je avtentičen primer tega Avtonomni kulturni center Metelkova mesto. Od samega formiranja, v začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja, je obstoj ljubljanskega avtonomnega centra odvisen od DIY prakse.

Jalla Jalla je najmanjši in najmlajši klub v sklopu avtonomno-kulturne cone Metelkova mesto. Od samega začetka je klub znan po svojih DIY načelih, ki so posledica miselnosti kolektiva kot tudi pomanjkanja finančnih sredstev. Za klub Jalla Jalla je značilno, da pri izvajanju programa ostaja zvest DIY načelom, kar mu omogoča prepoznavnost, hkrati pa s tem ohranjajo lastno avtonomijo.

»Naredi sam« (angleško »*Do It Yourself*«; odslej *DIY*) produkcija je način ustvarjanja, značilel predvsem za kulturno-umetniške avtonomne cone. Je ideja in praksa popravljanja in izdelovanja na lastno pest, brez strokovne pomoči. Reciklaža igra tu pomembno vlogo, saj omogoča predelavo neuporabnih predmetov v ponovno uporabne.

Diplomsko delo se osredotoča na analizo »naredi sam« produkcije metelkovskega kluba Jalla Jalla, ki se jo ta poslužuje pri ustvarjanju programa. Namen dela je vzpostaviti kritičen odnos do delovanja kluba Jalla Jalla in do doprinosa k širjenju kulturne produkcije AKC Metelkova mesta. Analiziral bom del ponudbe glasbenega programa (DJ večeri, koncerti) in iniciativ (Hrana, ne orožje!) kluba Jalla Jalla s stališča DIY produkcije. Pri analizi so mi pomagali podatki, ki sem jih pridobil preko pogovorov z aktivisti iz kolektiva kluba Jalla Jalla in z opazovanjem z udeležbo na dogodkih v neposredni izvedbi kluba, z namenom ugotoviti, kako nujna uporaba konceptov DIY-a vpliva na ustvarjanje programa, kakšne so prednosti te metode in kakšne so njene omejitve.

DIY produkcija je odgovorna sama sebi, zato snovalcem programa omogoča določeno svobodo pri programski vsebini in aktivnostih, ki se izvajajo v sklopu kluba, hkrati pa omejena finančna sredstva zahtevajo od njih vedno nove vsebinske in tehnične rešitve ter inovacije. Kar pomeni, da program odstopa od ustaljenih in pričakovanih idej in smernic ter se vedno znova spreminja in opomenja. Programska vsebina ne pozna omejitev s strani neke višje entitete in je v veliki meri odprta, privablja širok spekter ljudi in omogoča vedno nove interpretacije programa.

Prav tako se v nalogi opiram na podatke pridobljene iz del različnih avtorjev, predvsem G.McKay-a, ki teoretizira koncept DIY kulture in H.Bey-a, ki je definiral koncept avtonomne cone.

Diplomsko delo bo podalo odgovor na vprašanje, kolikšna je vloga DIY prakse pri samem delovanju kluba, ali je tovrstna praksa nujna za obstoj kluba in avtonomne cone AKC Metelkova mesto. Skozi nalogo bom ugotovil, v kolikšni meri je DIY produkcija nujna za delovanje avtonomne cone ter kakšen je kvalitativen vložek, ki ga prispeva k programu kulturno-umetniške scene na AKC Metelkova mesto.

2 DIY produkcija – začetek in definicija

Vsak dan in povsod po svetu, skozi spontane ali načrtovane akcije, ljudje spreminjamo svet. Ta vsakdanja dejanja izhajajo iz naraščajoče potrebe, da nekaj naredimo sami – od gojenja različnih rastlin do organiziranja skupnosti v kateri bivamo (The Trapese Collective 2007, 4). DIY je vsakodnevna revolucija, kjer njeni akterji ne čakajo na politike, šefe, strokovnjake itd., da nekaj naredijo, temveč se izboljšav na različnih področjih svojega življenja lotijo sami ali s skupnim delom in vzajemno pomočjo.

Koncept »*naredi sam*«, v nadaljevanju "Do it Yourself" oziroma DIY izhaja iz združevanja potrebe po prihranitvi denarja in izražanju ročnih spretnosti ter domišljije. DIY je angleški termin, ki označuje določen način življenja in ustvarjanja, a kot tak ni nujno vezan na angleško govoreče okolje ter je lahko uporabljen kjerkoli obstajajo kontra-kulturna gibanja. Izvira iz upora proti ustaljenim normam in praksam, ki se je najprej pojavil v hipijskih gibanjih šestdesetih in punk gibanju sedemdesetih let dvajsetega stoletja. Dokončno se je uveljavil v devetdesetih letih dvajsetega stoletja z razponom proti-kapitalističnega gibanja. DIY kultura je povezana s protestom in aktivizmom kot tudi z iskanjem alternativ v vsakdanjem življenju. Etika DIY kulture se ukvarja s prevzemanjem odgovornosti za lastno življenje in svet okoli sebe s pozitivnim, praktičnim in neposrednim ukrepanjem. Je ena izmed najmočnejših stvari, ki jih posameznik lahko naredi (Permanent culture now 2011). Lahko zajema vrsto dejavnosti in akcij, kot so izključevanje iz obstoječih institucij, subverzije obstoječih institucij s pomočjo parodije, uničevanje lastnine, direktne akcije, blokade, vzpostavljanje alternativ obstoječim institucijam ter gradnja alternativ obstoječim oblikam vladajočih institucij, ki postanejo odvečne in s tem izgubijo moč. DIY kultura je dinamičen in vedno naraščajoč proces, ki lahko pomaga pri vsakodnevem delovanju in potrebah. Razvijajo se organizacije, organizirajo se protesti, nudi se lastna zabava in izobraževanje. Pravzaprav se načelo DIY lahko uporabi za vse. Ta gibanja so pogosto politična in z dejanji ogrožajo in spodkopavajo prevladujoče strukture moči in njihove ideje.

Pomembno je omeniti, kako se gibanje kot tako manifestira v moderni dobi. Konec 19. in začetek 20.stoletja predstavlja obdobje prvega upora proti masovni proizvodnji. Upor je privedel do porasta domačih izumiteljev in hobijev. Razdrobljenost proizvodne verige in odtujenost posameznika, ki jo je povzročila množična proizvodnja, je sprožila nov

interes za ročne in obrtne dejavnosti. Prostočasne dejavnosti so imele pomembno socialno vlogo. Dopusčale so laikom, da se lotijo kompleksnih znanstvenih in tehnoloških del, kar je oblikovalo samo idejo modernosti. Takšne dejavnosti so bile organizirane prek revij, knjig, klubov in dobaviteljev. Prav tako so povezovali ljubitelje hobijev v specifično socialno skupino, ki jim je pomagala pri identifikaciji v naraščajoči homogenizaciji družbe. Primer izdelka, ki je privlekel ogromno pozornosti v dvajsetih in tridesetih letih 20.stoletja je bil radio. Prodajali so ga po delih, kar je zahtevalo, da se ga je doma lastnoročno sestavilo (Fernandez in Iazzetta 2011).

Nekatera DIY gibanja so tudi izrecno politična in nasprotujejo uveljavljenim političnim sistemom in kapitalizmu. Zgodi se pa lahko tudi, da politični vrh sam dojame gibanje kot grožnjo, kar je razvidno iz primera rave kulture v Angliji v devetdesetih letih.

Klasičen primer je odziv britanskih oblasti na sodobne popotnike in rave gibanje. Za mnoge pripadnike gibanja je bil ves smisel v plesu, zabavi in samo-izražanju, no država je to videla v povsem drugačni luči. Videli so množico ljudi, ki se je odločila odstopiti z ustaljenih poti mainstream-a s tem, ko so zavračali redno zaposlitev (neplačevanje davkov), obiskovali so brezplačne zabave (ni davčnega nadzora in nadzora dogajanja samega), alkohol so nadomestili z drogami (celotno gibanje se je pomikalo od uporabe legalnih drog, kot so cigareti in alkohol k uporabi ilegalnih substanc - zopet problem pomanjkanja davčnega nadzora in neposredna grožnja zaslužku pivovarn). Gibanje je predstavljalo nevarnost za potencialni odmik od ustaljenih navad in vrednot ter prehod k alternativam (Parmanent Culture Now 2011).

Uporaba pojma DIY se v angleščini pojavi v petdesetih letih dvajsetega stoletja. Predvsem moški pripadniki srednjega razreda so načine za preživljanja prostega časa iskali v ustvarjanju predmetov, kateri niso zahtevali strokovnega predznanja (Knobel in Lankshear 2010, 5). Njihovo ustvarjanje se je kazalo predvsem v obliki domačih delavnic, kjer so razna dela opravili v zadovoljivem času in z zadovoljivo kvaliteto. Pri tem so potešili lastno potrebo po ustvarjanju, predvsem pa so se izognili pogosto dragemu plačilu teh storitev.

Sama praksa je neposredno povezana z vzponom industrijske revolucije ter se jo splošno smatra kot reakcijo na masovni način proizvodnje. DIY je ideja, da lahko sami naredimo

tisto, kar je rezervirano za področje kapitalistične produkcije. Produkcija »naredi sam« daje moč marginaliziranim sektorjem družbe in odvzema moč kapitalizmu in državi s tem, ko posamezniki eksperimentirajo z različnimi oblikami socialne organiziranosti. Področje, ki se razteza od ustvarjanja glasbe do izobraževanja in protesta, se lahko ustvari na samo-organiziran in namenoma proti-kapitalističen način. Proizvodnja večinoma poteka preko majhnih in lokaliziranih sredstev, medtem ko se obsežna in pogosto globalna socialna omrežja uporablja za distribucijo le-teh. Čeprav je DIY način proizvodnje najpomembnejši na kulturnem področju, se nezadržno širi tudi na kompleksnejša področja dela, ustvarjalnosti in upora (Holtzman in drugi 2007, 44–45). Masovni način proizvodnje je človeka distanciral od končnega produkta. Ta odtujenost pogosto vpliva na kvaliteto in uporabnost izdelka. Z izdelavo predmetov *"na lastno pest"* kontriramo odtujenost, ker do predmeta čutimo določeno sentimentalnost. Z DIY produkcijo potešimo lastno potrebo po ustvarjanju, prihranimo finančna sredstva, ohranimo kvaliteto in si izdelek prilagodimo lastnim željam in potrebam. Kljub temu pa je pomembno, da imajo posamezniki, ki se lotijo tovrstnih opravil, vsaj nekaj določenega znanja.

DIY produkcija omogoča posamezniku lastno izražanje skozi ustvarjalnost. Odpre se svoboden kreativni prostor kot posledica umika od dominantnega kulturnega diskurza. Posameznik lahko skozi ustvarjanje odmisli vse ovire vsakdanjega življenja in sebe postavi na čelo, ali kot trdi Hein »DIY je ideologija, ki stremi k temu, da ljudje sami ustvarijo lastno kulturo, in da pri tem ne sledijo mainstreamu oziroma dominantnim kulturnim diskurzom. Ljudje bi morali ulti pasivnim odnosom potrošnje ter prevzeti iniciative in odločitve v lastne roke« (Hein v Raboud 2015, 31).

Praks delovanja na lastno pest so se posamezniki lotili zaradi različnih razlogov. Vzrok tovrstnega delovanja je lahko pomanjkanje financ ali pa prostovoljna odločitev v želji po preizkušanju lastnih sposobnosti in učenju. Z ekspanzijo kapitalizma pa so tovrstne prakse ponudile tudi možnost direktnega upora oziroma možnost proti-kapitalistične drže. DIY je zamisel, da nekaj, kar je v domeni kapitalistične produkcije, lahko storiš tudi sam in se s tem izogneš odtujitvi do proizvoda, ki je značilna za kapitalistično industrijo. DIY je postal način izražanja upora proti kapitalizmu in državi, medtem ko na drugi strani gradi samo-določujoči in samo-organiziran način družbene organizacije (Holtzman in drugi 2007, 45). Skozi vključevanje v DIY kulturo in širjenje le-te so udeleženci ustvarili

alternative, ki so več kot le simbolične. Ustvaril se je prostor vzajemne pomoči in splošnega medsebojnega sodelovanja pri premagovanju vsakodnevnih ovir. DIY ni zgolj način širjenja alternativnih oblik družbene organizacije ali simboličen primer boljše družbe, je aktivna konstrukcija interakcij in organizacije boja proti kapitalizmu ter poskus njegovega preseganja.

Danes najdemo številne priročnike, ki nam svetujejo, kako se nečesa lahko lotimo sami. Vsebujejo nasvete, ki segajo od manjših gradbenih in obnovitvenih del, raznih popravil na prevoznih sredstvih pa do tega, kako si sam sešiti oblačila in doma na naraven način pozdraviti različne bolezni. DIY kultura je v preteklosti nastala kot zmožnost popravila in ponovne uporabe orodij in materialov (Kuznetsov in Paulos v Ocepek 2014, 9). Več stoletij so ljudje sami popravljali in preoblikovali domove ter svoje obleke brez najema profesionalnih mojstrov. Moderne družbe nasprotujejo načelu samozadostnosti z množično produkcijo in potrošništvom, DIY kultura pa je tista, ki ne temelji na komercialnih namenih, ampak odraža proti-potrošniško upornišvo in podpira ideologijo, da ljudje lahko ustvarjajo sami.

Pojem DIY še vedno uporabljamo, ko opisujemo proces gradnje, popravljanja, obnove itd. na lastno pest. Sama percepcija omenjene prakse se je skozi leta spreminjala in še danes ni enotna. Pomeni lahko nujno zaradi finančne nezmožnosti, zavestno odločitev iz ideoloških razlogov ali zgolj obliko preživljanja prostega časa (Turk 2016, 10–11).

DIY proces vključuje dva poglobita namena. Prvič, zavrača kakršnokoli obliko hierarhije v smislu legitimnosti do ustvarjanja. Za ustvarjanje glasbe ni potrebno predznanje, ustaljene smernice ne predstavljajo nikakršne ovire. Drugič, kulturna produkcija mora težiti k avtonomiji. Potrebno se je umakniti kulturni industriji s tem, ko ustvarimo lastne založbe, revije, prostore, itd.. Radikalno stališče koncepta DIY nam razjasni, zakaj so se združile kulturne prakse in politične borbe. Mlada generacija se je borila za pridobitev lastnih prostorov, kjer bi lahko izrazila svojo kulturo. V praksi se je pokazalo, da je skupina, ki si je pridobila avtonomne prostore, te prostore izkoristila za proizvodnjo in dostop do lastne kulture (Raboud 2015, 32). V kulturnem ustvarjanju, za razliko od gradbenih oziroma tehničnih opravil kjer se lahko meri kakovost, predznanje in kakovost končnega izdelka nista pomembna. Vsak ima pravico in možnost se lotiti kulturne ga ustvarjanja. Široko področje, ki ga kultura obsega, pomeni, da kdorkoli se loti kulturne ga

ustvarjanja, nekje naleti na somišljenike, ki bodo njegovo ustvarjalnost odobraval. Primer tega so ustvarjalci "noise-a", glasbenega žanra, ki svoje bistvo vidi v eksperimentiranju z zvoki. Med njimi se najdejo ustvarjalci z akademsko glasbeno izobrazbo in tisti, ki to nikoli ne bi mogli postati. A vsem je skupen cilj odkrivanja in eksperimentiranja z različnimi glasbili in ostalimi napravami, ki povzročajo zvok.

McKay je DIY definiral kot kulturo, osredotočeno na mlade oziroma usmerjeno gručo interesov in praks okoli zelenega radikalizma, direktnih političnih akcij in novih glasbenih zvokov ter izkušenj, kot kontra kulturo 90-ih let, DIY je kombinacija zanesenega delovanja, narcisizma, mladostniške arogance, principa, nezdgovinskosti, idealizma, popustljivosti, ustvarjalnosti in plagiatorstva. Prav tako je značilno sočasno zavračanje in vzpodbujanje tehnoloških inovacij (McKay 1998, 2).

Tovrstne neposredne akcije so običajno naslavljale točno določen problem, ki se je lahko nanašal na različne tematike, skupen cilj skupin, ki so se posluževale tovrstnih akcij, je bil manj materialističen svet. McKay meni, da je prava moč kulture DIY-a nenasilna direktna akcija. Nenasilna direktna akcija je tradicionalna metoda reševanja sporov. Po njej posežejo sprte strani v situaciji, ko se dozdeva, da je težko, ali celo nemogoče na demokratičen način vzpostaviti konsenz o pravičnosti in o spremembah, ki so v skladu s pravico. Namen nenasilne direktne akcije je dramatizacija konflikta, tako da ga ni več možno ignorirati, kot tudi dramatizacija neuspešnosti metod izbranih za reševanje konflikta (McKay 1998, 4). Za razliko od drugih oblik upora, kot sta bila na primer punk 70. let in anarcho-punk 80. let, je v kulturi DIY-a ogromen poudarek na tem, da se v družbenem in političnem področju nekaj dejansko naredi. Dejanja pa je mogoče izvesti na različne načine.

Avtorji vidijo DIY kulturo kot politični koncept, ki temelji bolj na kompoziciji kot ideologiji. Ta koncept je fleksibilen in se lahko razširi na različna področja aktivnosti, gibanj in borb (Holtzman in drugi 2007, 54). V sodobnih proti-kapitalističnih gibanjih so se ravno elementi etike DIY-a izkazali za najbolj uspešne – so praktični, konstruktivni, pozitivni, ne temeljijo le na določeni ideologiji.

Pomembna načela, ki jih posebej DIY skupnosti so tri: nizka ovira za vstop, učenje ter odprto deljenje in ustvarjalnost. To so vrednote, ki vodijo v izmenjavo idej in so

ključne za participacijo (Kuznetsov in Paulos v Ocepek 2014, 10). Danes DIY kultura odraža proti-potrošništvo, upornišstvo in ustvarjalnost prejšnjih DIY pobud, ki podpirajo ideologijo, da ljudje raje ustvarjajo sami, namesto da kupujejo želene stvari.

Perez izpostavi tri najpomembnejše nivoje DIY etike, ideološko-politični nivo, upor proti industrijski proizvodnji (iskanje novih/alternativnih načinov proizvodnje izven masovne kulture) in iskanje edinstvenih oblik izražanja. Trdi, da je ukinitvev specializacije glavni cilj DIY proizvodnje (Perez v Fernandez & Iazzetta 2011). Ena izmed najpomembnejših karakteristik DIY-a je zameglitev meje med delavcem in izumiteljem. DIY gibanje spreminja socialne odnose, ustvarja občutek skupnosti, je neodvisno od industrije in spreminja ustaljene tržne odnose.

DIY proizvodnja nikakor ni konstantna, namreč je izjemno fluidna, prilagajoča in spreminjajoča. Holtzman in drugi jo razumejo kot dvofazni proces – sprva se osredotoči na vrednote in nato na družbena razmerja. Je sinonim za pogled, ki postavlja uporabno vrednost pred materialno. Kljub temu koncept »*naredi si sam*« ni popolnoma ločen od tržne ekonomije, kajti pri določenih postopkih so še vedno prisotni elementi kapitala, na primer nakup določenega materiala brez katerega izdelava produkta ne bi bila mogoča (Holtzman in drugi 2007, 45). Uspešnost DIY proizvodnje se vidi predvsem v njeni možnosti prilagajanja. Pogosto bi bilo nepraktično se strogo držati načel in zavračati pomoč kapitala. Nekatere stvari je za kasnejšo uspešno realizacijo projekta potrebno kupiti, ker je proces, s katerim bi jih pridobili lahko predrag, dolgotrajen ali celo nemogoč. Nakup materialna pa ne pomeni, da končni produkt ne bo nastal po DIY načelih.

Atkinson meni, da danes DIY ne predstavlja več ekonomske nuje, temveč je postalo sredstvo za preživljanje prostega časa ali izbiro življenjskega stila (Atkinson v Turk 2016, 22). Današnja množična produkcija postavlja potrošnike v pozicijo, kjer so vsakodnevne potrebščine, kot so kuhana hrana, obleke in pohištvo dostopne ceneje, kot bi stali materiali za njihovo izdelavo na lastno pest. S čedalje večjo ozaveščenostjo DIY produkcija postaja sredstvo izražanja politične države, ki izhaja iz pomanjkanja finančnih sredstev in nasprotovanja masovni proizvodnji in potrošnji.

3 Metodologija

Diplomskega dela sem se prvotno lotil z zbiranjem podatkov iz primarnih virov. Avtonomna kulturna cona Metelkova mesto je dobro dokumentirana. Veliko primarnih virov je vključenih v publiciranih analizah, primer takšnega vira je *Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo*. Poleg omenjenega vira sem si pomagal še s teoretskimi analizami družboslovcev (Babić, Bibič, Turk,...), katere so mi pomagale pri oblikovanju določenih poglavji. Podatke sem pridobival tudi iz teoretskih analiz konceptov DIY-a, avtonomnih con, avtonomije in punk gibanja, ki so jih opravili tuji avtorji, predvsem McKay, ki se je podrobno lotil področja DIY etike in Bey, ki je opredelil pojem začasne avtonomne cone.

Za dopolnitev primarnih virov in že publiciranih analiz sem uporabil polstrukturirane intervjuje s člani kolektiva Jalla Jalla odgovornimi za različne dejavnosti. Pri polstrukturiranem intervjuju si raziskovalec poleg splošne sestave intervjuja, v kateri postavi cilje, ki naj bi jih z intervjujem dosegel, vnaprej pripravi tudi nekaj bistvenih vprašanj, navadno odprtega tipa, ki jih postavi vsakemu intervjuvancu, preostala vprašanja pa oblikuje sproti med potekom intervjuja. Polstrukturirani intervju je zelo prožna tehnika zbiranja podatkov: uporabi se lahko zaprti ali odprti tip vprašanj, odgovori intervjuvanca so lahko kratki, lahko pa odgovarja v obliki pripovedi, uporaben je pri študiji primera in na večjih vzorcih, lahko se uporablja kot samostojna tehnika zbiranja podatkov ali v kombinaciji z drugimi tehnikami. V kulturnih študijah se intervjuji uporabljajo kot orodje poizvedovanja o idejah, mnenjih in stališčih ljudi. Metodo polstrukturiranih intervjujev sem izbral, ker menim, da sem s tem pridobil največ informacij.

Intervjuje sem opravljal s člani kolektiva, mešanega spola, starimi med 25 in 31 let, ki so v klubu aktivni več kot 5 let. Odgovarjali so posamično in v živo. Intervjuji so bili opravljeni v klubu Jalla Jalla, ko ta ni obratoval. Člani kolektiva Jalla Jalla so v intervjujih poimenovani zgolj s črkami abecede, ker so v sodelovanje privolili samo pod pogojem popolne anonimnosti. Ta je posledica nenehne represije s strani države in inšpekcijskih služb.

Poleg primarnih virov in polstrukturiranih intervjujev je za izdelavo te naloge pomembna metoda opazovanja z udeležbo. Zadnjih 15 let se redno udeležujem punk koncertov in

festivalov po Evropi ter na ta način pridobivam informacije glede lokalnih punk gibanj. Zadnje desetletje sem redni obiskovalec in organizator punk prireditev na AKC Metelkova mesto, najaktivneje sodelujem s klubom Jalla Jalla. S tem sem pridobil možnost notranjega vpogleda v samo zgodovino in delovanje kluba ter tudi pravico do odločanja v zvezi s prihodnjim delovanjem.

Preden se lotim obravnave konkretnega problema, moram opozoriti na visoko stopnjo subjektivnosti, ki je posledica dejstva, da sem tudi sam dolgoletni član kolektiva Jalla Jalla. To dejstvo mi je omogočilo temeljit vpogled v strukturo in delovanje kluba. Kot dolgoletni član sem bil navzoč pri vseh večjih dogodkih povezanih z delovanjem kluba. S tem sem imel možnost se praktično seznaniti s konceptom avtonomnega prostora, prispevati k njegovi realizaciji in udeleževati pri dejavnostih, ki so bile opravljane po konceptu DIY.

4 Koncept avtonomne cone

4.1 Koncept avtonomije

Stališče, da je samostojnost posameznika temeljna moralna in politična vrednota, je v zahodni tradiciji precej sodobna smernica. Polaganje moralne teže na posameznikovo sposobnost vladanja samemu sebi, neodvisno od njegovega mesta v metafizičnem zaporedju ali njegove vloge v družbeni strukturi in političnih institucijah, je odsev modernističnega humanizma iz katerega izhaja večina sodobne moralne in politične filozofije. Kot tako nosi breme polemik, ki jih ta zapuščina privlači. Misel, da je moralna načela in obveznosti pa tudi legitimnost politične oblasti potrebno utemeljiti v samoupravnem posamezniku, ki poleg različnih negotovosti kraja, kulture in družbenih odnosov, privlači skeptike iz različnih smeri. Avtonomija je torej v vrtincu kompleksnega razmišljanja o modernosti (Christman 2015).

Enostavneje rečeno, biti avtonomen je biti samosvoj. Torej, biti oseba, ki jo usmerjajo razmišljanja, želje, pogoji in značilnosti, ki se ne izrecno naložijo na eni strani, temveč so del tistega, kar se lahko šteje za avtentično samozavest. Avtonomija v tem smislu se zdi neizpodbitna vrednost, zlasti zato ker je nasprotje zatiranja, se zdi, da označuje njegovo stopnjo. Večja, ko je možnost opravljanja dejanj na podlagi lastnega razmišljanja in lastnih želja ter nižja, ko je stopnja pritiska s strani zunanjih akterjev, višja je stopnja samosvojesti in neodvisnosti.

Raznolikost kontekstov v katerih deluje koncept avtonomije mnogim predlaga, da obstaja le nekaj različnih konceptov in da se beseda "avtonomija" nanaša na različne elemente v vsakem od teh kontekstov. Feinberg trdi, da v moralni in politični filozofiji obstajajo vsaj štirje različni pomeni »avtonomije: zmožnost vladanja samemu sebi, dejansko stanje samouprave, osebni ideal, niz pravic, ki izražajo suverenost nad samim seboj (Feinberg v Christman 2015).

Torej, teorija avtonomije je konstrukcija koncepta, katerega cilj je ujeti splošen občutek »samoupravljanja« (ideje, ki očitno priznavajo svoje lastne pomote) in ki se lahko uporabijo za podporo načelom ali politikam, ki jih teorija poskuša upravičiti. Lahko bi rekli, da je osrednje za vse te uporabe pojmovanje osebe, ki je sposobna delovati, odražati in izbrati na podlagi dejavnikov, ki so nekako njeni, verodostojni v določenem smislu.

Kljub temu pa je jasno, da oblikovanje "teorije" koncepta vključuje več kot le odkrivanje nejasnih podrobnosti o bistvu ideje, za avtonomijo, saj so mnogi osrednji koncepti sporni za moralno ali politično razpravo, v bistvu izpodbijani. Načelo avtonomnosti je izjemno pomembno za progresivno usmerjenost družbe. Avtonomija omogoča posameznikom izstop iz konvencionalnih con ustvarjanja ter odkrivanje novih, lastnih, izraznih sredstev.

Zamisel o samoupravi vsebuje dve sestavini: neodvisnost svojega razmišljanja in izbiro manipulacije s strani drugih ter zmožnost vladanja (Christman 2015). Sposobnost vladanja samemu sebi je v središču koncepta. Ta sposobnost pomeni svobodo od zunanjega manipuliranja in je značilna za neodvisnost. Neodvisnost po sebi nima fiksnega pomena ali nujne povezave s samoupravo, razen če vemo, kakšna neodvisnost je potrebna za samoupravljanje. Zato se je treba osredotočiti na zahteve samoupravljanja. Posameznik mora biti samoumevno sposoben delovati kompetentno na podlagi želja (vrednot, pogojev, itd.), ki so mu v določenem smislu lastne. S tem se izberejo dve družini pogojev, ki se pogosto pojavljajo v pojmi avtonomije: pogoji kompetenc in pristnosti. Kompetenca vključuje različne zmožnosti racionalne misli, samokontrole in osvobajanja patologij ter sistematične samo-oprijemljivosti.

Pogoji avtentičnosti pogosto vključujejo zmožnost, da razmišljamo in podpiramo (ali prepoznavamo) svoje želje, vrednote in tako naprej. Najbolj vplivni modeli verodostojnosti v tej vlogi trdijo, da avtonomija zahteva identifikacijo z željami. Poleg tega mora biti taka identifikacija "iskrena", da bi se posledično štela za prsto, avtonomno. Avtonomija pomeni, da kljub temu, da je nekaj del nečesa drugega, ali je v zvezi z njim na nek način, ima svoj "zakon" ali "težnjo" (Christman 2015).

Ta splošni pristop k avtonomiji je bil zelo vpliven, več avtorjev pa je razvilo lastne različice in jih branilo pred nasprotovanjem. Najpomembnejši očitki se nanašajo, na eni strani na fatalno dvoumnost pojma "identifikacija", po drugi strani pa na grožnjo neskončnega nazadovanja razmer. Prvi problem obkroža različne načine za katere je možno reči, da se "identificirajo" z željo, pri čemer vsak od njih postane konceptualno sumljiv. Katerikoli se identificira z vidikom samega sebe v smislu, da ga preprosto prizna ali pa se z željo pokaže v aspirativnem, odobravanju občutka tega izraza. Vendar pa v prvem primeru identifikacija očitno ne bi bila skladna z oznako avtonomija, ker bi se lahko kot del samega sebe identificiral kakršen koli način zasvojenosti, omejevanja ali uvedbe vidikov maske. Toda odobritev lastnosti je prav tako problematična kot

zahtevnost avtonomije, ker obstaja veliko popolnoma avtentičnih vidikov samega sebe (tiste, za katere sem lahko in bi moral biti na primer odgovoren), za katere ne v celoti odobravam. Nisem popoln, ampak ali to pomeni, da nisem avtonomen?

4.2 Koncept avtonomnih prostorov

Mesta, ki so vedno bolj podvržena neoliberalnemu vladanju in kapitalističnem razlaščenju, onemogočajo prostore srečevanja, v katerih bi posamezniki lahko negovali kolektivni spomin na pretekle dosežke in iz tega gradili nove izkušnje. Tako je možno izpeljati, da je politična svoboda neposredno povezana prav s prostorom. Prostorom iz katerega se je možno zoperstaviti ustaljenim normam družbe in okolja. Na prostorih se odražajo oblastniški odnosi kapitala v obliki privatne lastnine ali javne, državne lastnine, ki je prav tako pod nadzorom kapitala in oblasti. Zato prilaščanje prostorov igra pomembno vlogo, ne le iz vidika prekinitve tokov kapitala, temveč tudi za graditev novih oblik sobivanja. V avtonomnih prostorih kolektivi samoorganizirajo odgovore na potrebe in sami poiščejo odgovore izven tistega, kar ponujata kapital in država. Izobraževanje poteka v obliki bralnih krožkov, jezikovnih tečajev, samo-učenja, predavanj in debat. Pridobivanje dohodka se organizira preko kooperativ ali samoupravnih dejavnosti kot so avtonomno založništvo, avtonomno vrtnarjenje in pridobivanje živil. Bivališča nastajajo v zapuščenih stavbah, najpogosteje v stavbah z zgodovino. Ključni potencial avtonomnih prostorov je v skupnostnem organiziranju.

Avtonomne prostore odlikuje šest sklopov značilnosti. Prvi sklop se osredotoča na avtonomno kulturno produkcijo, ki se izvija komercialni, profitno usmerjeni logiki in temelji na prevpraševanju obstoječega; je kreativni mehanizem, ki uprizori stvaritev kot dejanje upora in potrditve skupinske produkcije. Drugi sklop se navezuje na prvega, poudarja pomen zavračanja intelektualne lastnine in usmerjanja produkcije izven polj avtorskih pravic in zaščite intelektualne lastnine. Tretji sklop se nanaša na graditev »tokov samoizobraževanja in militantnega raziskovanja«; raziskovanje in učenje postane politično, vpeto v družbena razmerja, ki jih poskuša razumeti zato, da bi lahko vanje interveniralo, jih spremenilo v prid osvobajanju. V četrtem sklopu nadaljujejo z razmislekom o socialnih centrih kot kozmopolitskih, transnacionalnih prostorih, v katerih državljanstva ne definira etnična pripadnost, temveč ga razumejo kot univerzalnega, vsesplošnega in se za takšno opredelitev tudi borijo. Peti sklop značilnosti se nanaša na

nove oblike socialnega sindikalizma, ki temelji na razumevanju dejstva, da izkoriščanje prežema celotno socialno tkivo. Na podlagi tega so socialni centri oblike »proletarske« samoorganizacije novih subjektov, ki se združujejo s ciljem pridobivanja novih socialnih pravic – pravice do izobraževanja, mobilnosti, dohodka. Nazadnje in verjetno najpomembnejše dejstvo je, da so socialni centri prostori krepitve moči, porajanja eksperimentov, ki združujejo znanja in strategije preživetja posameznikov ter iz taistih strategij oblikujejo konkretne politične projekte (Carmona in drugi v Hrvatini 2015, 43). Avtonomni prostori so torej središče odpora, v katerih se nepretrgano gradi kontra-moči, tako na mikropolitničnem nivoju z udejstvovanjem praks, ki omogočajo preživetje, kot na širšem političnem nivoju direktne konfrontacije z obstoječimi strukturami moči. Avtonomne cone so prostori, ki omogočajo razvoj alternativne družbe in poudarjajo vrednote, ki pogosto stojijo naproti uveljavljenim praksam. So družbe znotraj družbe, ki uveljavljajo svoja lastna načela družbene in ekonomske ureditve.

Babičeva začasno avtonomno cono vidi, kot gverilsko operacijo, s katero se ilegalno okupira neko področje (Babič 2003, 32). Koncept »začnih avtonomnih con« je razvil Hakim Bey. Začasno avtonomno cono ali ZAC si je predstavljal kot nekakšno zatočišče družbene margine, kjer so veljali nenapisani zakoni, območje kjer uradna oblast in njeni organi pravice niso imeli dostopa oziroma niso uveljavljali uradnega zakona. Bey meni, da so začasne avtonomne cone primarna metoda za odpor do družbenih norm in življenje alternativnih družbenih vrednot. Začasna avtonomna območja lahko nastanejo naključno ali pa so zgrajena namerno. Bey opisuje vrsto začnih avtonomnih območij. Te vključujejo piratske utopije, vstaje ali "neuspešne revolucije" in večerne zabave. Kot primer takšne cone navede piratska zbirališča, kjer je potekalo trgovanje s plenom. Pravila v takšnih območjih so prilagojena realizaciji skupnih želja (Bey 1985).

Avtonomni prostori za marsikoga pomenijo rešitev materialne stiske: brezplačno bivanje, zavetje za tiste, ki se nimajo oziroma se niso imeli kam dati, zavetje pred organi pregona, ureditev statusa, temeljno socialno varnost in obstoj v skupnosti. Tako naj ne bi predstavljali samo nekega prostora druženja ali prostora, kjer se izvajajo politične aktivnosti, ampak neko skupnost, v kateri se gradi celotno življenje in s tem tudi življenjska varnost. Delovanje v avtonomnih prostorih je mnogim omogočilo, da izoblikujejo drugačno predstavo o sebi, da izstopijo iz družbenih vlog, ki jim niso ustrezale in s svojimi prispevki postanejo nepogrešljivi del skupnosti. So vir srečavanja z

družbo in preseganja predsodkov. Predvsem so prostor za učenje in vir znanja (Hrvatini 2015, 100).

Celotna podoba AKC Metelkova mesta je močno odvisna ravno od umetniških ustvarjalcev, ki drugod niso dobili možnosti izražanja. V prostorih AKC Metelkova so si mnogi umetniki in ustvarjalci uredili delavnice in ateljeje, kjer lahko ustvarjajo brez zunanjih pritiskov. Poleg ateljejev je tako notranje kot zunanje obzidje AKC Metelkova mesta postalo veliko platno, kjer so svoja dela pustili številni ulični umetniki. Prav tako se na pročeljih bivše kasarne nahajajo številne skulpture in likovna umetniška dela. Tako AKC Metelkova ni samo avtonomni prostor ampak tudi prostor moderne umetnosti in ulične, ki obiskovalcem ponuja avtentično umetniško izkušnjo.

Začasna avtonomna območja so kraji, kjer se svoboda in boljši svet lahko doživljata kot več kot le abstraktna vizija, četudi le za trenutek. Začasna avtonomna območja lahko ljudem pokažejo nove načine neposrednega doživljanja. To so kraji, kjer so novi socialni načini »dojeti skozi dejanja«. Takšne izkušnje bodo ljudem pomagale, da bi si predstavljali svobodnejši svet, ker le avtonomno lahko načrtuje avtonomijo, organizira za njo in jo ustvari (Hrvatini 2015).

Avtonomni prostori so prostori, ki ležijo v vrzeli med zasebnim in javnim. Zasebna, privatizirana območja temeljijo na logiki ustvarjanja in kopičenja dobička, na izvajanju komercialnih in zapostavljanju vseh preostalih aktivnosti. Zasebnost omogoča lastnikom oziroma formalnim upraviteljem postavljanje pravil, ki stremijo k povečevanju dobička in k prevzemu popolnega nadzora nad območjem.

Javni prostori so pod neposrednim nadzorom države. Država na njih vzpostavlja pravila, ki služijo upravljanju s prostorom in telesi v njem. Pravila vedno bolj podlegajo in se prilagajajo privatnim interesom oziroma zahtevam kapitala (Hrvatini 2015, 89). Cilj avtonomnih prostorov je delovanje zunaj zasebnega in javnega. Za dosego tega cilja je potrebna vzpostavitev drugačnega načina organizacije in produkcije. Dogodki in dejavnosti niso namenjeni kopičenju kapitala in običajno temeljijo na prostovoljnih prispevkih, kar omogoča dostopnost aktivnosti vsem, ne glede na njihov socialni status. Da denar ni pogoj za vključevanje, je še posebej pomembno na dogodkih, ki so namenjeni osnovni reprodukciji. Primer takšnega dogodka je akcija »Hrana, ne orožje!«.

Avtonomni prostori se pogosto soočajo s težavo klasificiranja. Na eni strani oblastem ustreza takšne prostore imeti za javne, ker s tem izpodbijajo standarde upravljavcev, ki so pogosto v nasprotju z ustaljenimi normami, po drugi strani pa oblastem ustreza avtonomnost teh prostorov, ko nastopijo vzdrževalne obveznosti. Avtonomni prostori so izredno ranljivi, saj so lahke žrtve s strani represivnih organov in deviantnih socialnih skupin.

V avtonomnih prostorih nosi preseganje profitne logike velik pomen, saj pogojevanje vstopa v prostor s plačilom ne le omejuje dostop tistim, ki si obveznega prispevka ne morejo privoščiti, temveč vpliva tudi na vsebine, ki se v njem izvajajo. Poleg tega preseganje profitne logike vpliva na odnos do prostora samega. Ali smo zgolj uporabniki, ki smo do prostora popolnoma odtujeni, kar je običajen odnos do zasebnih in javnih prostorov, ali pa smo v prostoru aktivni člani njegove organizacije in produkcije. V prostor ne vstopimo kot potrošniki, ki so od prostora popolnoma odtujeni ampak, smo aktiven del njih in jih skupaj ustvarjamo. Skupno delo, spodbujanje vključevanja vseh uporabnikov v aktivno sodelovanje ter preseganje ločitve med uporabo in upravljanjem prostora so temeljna načela delovanja avtonomnih prostorov (Hrvatini 2015, 90).

Antipotrošniško logiko uteleša preseganje ločnice med potrošniki in ustvarjalci vsebin, pri čemer je nepogrešljiva težnja h kar največji odprtosti prostorov in vključevanju čim večjega števila potrošnikov. Antiavtoritarnost in nehierarhičen način delovanja se kažeta predvsem v skupnem odločanju o upravljanju prostorov, razreševanju notranjih konfliktov, porabi sredstev in reševanju potencialnih konfliktov z oblastmi. Kljub temu, da temelji delovanje avtonomnih prostorov na skupnem odločanju, je izjemno pomembna samoiniciativnost. Včasih je pomembno prevzeti odgovornost za lastno odločitev, izpeljati kakšen predlog, za katerega se zdi, da bi prispeval k skupnosti, ne da bi čakal na njegovo potrditev. Primer gradnje sanitarij na Metelkovi med zgradbo Pešci in klubom Jalla Jalla.

Pomemben vidik razumevanja avtonomnih prostorov je način njihovega financiranja. Že prej je bil omenjen pomen izogibanja profitne logike in splošne dostopnosti ne glede na socialni status. Pridobivanje sredstev ne poteka s pomočjo komercialnih dejavnosti, prav tako ni odvisno od subvencij s strani države, ki bi se jih pridobilo preko razpisov. Avtonomni prostori se financirajo preko različnih dejavnosti, ki jih ponujajo v sklopu

programske vsebine. Ta je običajno izjemno raznolika in vsebuje glasbene, plesne in gledališke performanse, okrogle mize, ki se dotikajo raznovrstnih tematik, filmske projekcije ter številne delavnice in iniciative. Poleg omenjenih aktivnosti, ki običajno ne prinašajo presežka finančnih sredstev, se pogosto organizira benefit dogodke. Nabrana finančna sredstva so nato namenjena infrastrukturni obnovi, nakupu potrebne opreme za izvedbo programa in financiranju prihodnjih dogodkov.

Koncept avtonomne cone ne pozna preproste definicije po kateri bi se lahko neposredno določilo kaj je ta pomenila nekoč in kaj pomeni danes. Sam koncept avtonomnih con zagovarja v teoriji in v praksi odprte prostore, kjer je omogočeno izražanje znotraj kot tudi izven okvirjev ustaljenih praks. Je polje pretoka idej, spontane kreativnosti, medsebojnih interakcij kooperativnosti preko katerih je možno najti in izoblikovati lastne osebnosti (Babič 2015).

Politični pomen DIY-a si lahko razlagamo kot pojem avtonomije. Ta pojem ne označuje zgolj želje po uživanju v zabavi. Avtonomija pomeni eksplozijo subverzivne potencialnosti posameznika in družbenega vedenja. Boj za avtonomijo pomeni boj za pridobivanje prostorov osvobojenih od kapitala in države. Ta pojem razsvetli radikalno stran DIY, "avtonomija" pa je bil primeren izraz, ki se ga je uporabljalo v večini proizvedenega diskurza.

5 Punk in DIY

Glasbeno dogajanje na t.i. underground-u ima že dolgo časa močno vez z DIY principi in načini delovanja. Danes se zdi, da je DIY najpomembnejša zapaščina punk gibanja. To je možno razbrati iz dejstva, da so številna kulturna gibanja označena kot "punk", kljub temu da sama nimajo nikakršne povezave z usnjenimi jaknami, pogo plesom ter s hitro in glasno odigranim rock'n'rolom. Kugelberg trdi, da je povezava s punkom izjemno jasna. Pravi, da je DIY revolucija znotraj kultur ta, ki kulture naredi dostopne. Tudi če je ta vrsta pristopa k punk gibanju preveč poenostavljena, namreč punk gibanje reducira zgolj na njegov estetski nivo, je DIY utelešenje ene izmed glavnih vrednot punka. Je vidik punka, ki je danes izjemno aktualen (Kugelberg 2012, 46).

DIY punk etika vztraja na tem, da je vsak sposoben opravljati različne zadolžitve v sklopu samega punk gibanja brez pomoči usposobljenih strokovnjakov, ki za svoje znanje zahtevajo plačilo. Vsak je sposoben organizirati koncert, naučiti se igranja instrumenta, oditi na turnejo, tiskati majice in našitke, vsak se lahko nauči uporabe snemalnih naprav, itd.. Praksa je pokazala, da je posameznik, ki si je zaželel nekaj narediti, to tudi storil in se pri tem ni zanašal na strokovno pomoč in predhodne izkušnje (Kotrady 2016, 16).

Začetki DIY punka se nahajajo v določenih elementih uporniških gibanj iz šestdesetih let 20.stoletja in v proti komercialnosti punka v sedemdesetih. Frith punkersko mentaliteto vidi kot nasprotovanje komercialni glasbeni industriji na dva načina. Najprej je punk zavrnil velike multinacionalne založniške hiše z odnosom »*Manjše je – boljše je!*«. Punk glasba je bila proizvod manjših neodvisnih založb in distributerjev. Drugi način nasprotovanja vidi v demistifikaciji proizvodnega procesa. Punk je omogočil, da je kdorkoli postal del gibanja (Frith 1981). DIY vidik punka je eden najpomembnejših dejavnikov, ki spodbujajo subkulturo. Neodvisne založbe, DIY mediji in DIY prizorišča so dejavniki, ki ohranjajo subkulturo aktivno od konca sedemdesetih let prejšnjega stoletja. Sam pojav punka je močno spremenil pogled na proizvodnjo in konzumacijo glasbe, kar je eventualno privedlo do današnjih DIY »standardov«. Plošče izdajajo neuveljavljeni glasbeniki, koncerte organizirajo neuveljavljeni promotorji, za glasbene večere skrbijo neuveljavljeni DJ-i. Razvoj takšnega sistema alternativne proizvodnje označuje začetek povezave DIY in punka.

Ena izmed posledic novega pogleda na glasbeno industrijo je porast lokalnega glasbenega

ustvarjanja, a verjetno še pomembneje pri vsem tem je razvoj novega načina potrošništva, kjer je kupec dobil možnost maksimalne izbire na trgu, poleg tega pa so se pojavili izdelki s katerimi so se kupci lahko identificirali in ne zgolj podpirali masovne industrije.

Prevladujoča temeljna vrednota v punk subkulturi je DIY. »Etična domena DIY punk kulture je, da je nekaj narejeno s strani ljubiteljev za ljubitelje« (glej Priloga A).

Temelj mrežnega sistema, ki ga danes uporabljajo punksi, so ustvarile hardcore punk skupine, kot so Black Flag v začetku osemdesetih let 20. stoletja. Za delovanje po principu DIY je potrebno vzpostaviti stike s somišljeniki. Internet igra izjemno pomembno vlogo pri ohranjanju in širjenju scene. A poleg tega je tudi dvorezen meč. Po eni strani lahkotnost dostopa do novega materiala bogati gibanje in ga dela dostopnega vsem, po drugi strani pa lahkotnost dostopa do informacij uporabnike odtuji od samega gibanja, manj truda je vložene ga, manjša je navezanost.

Punk je v AKC Metelkova mesto prisoten od same zasedbe območja leta 1993. Punkerji so predstavljali eno pomembnejših skupin, ki so bile aktivne v prvih letih zasedbe. Jalla Jalla je punkerjem ponudila možnost sodelovanja konec leta 2005. Sodelovanje je neposredna posledica groženj neonacistov, punkerje se je povabilo k sodelovanju zaradi njihovih proti-fašističnih in proti-rasističnih stališč. Zadolženi so bili za varnost kluba, v zameno pa so dobili svoj glasbeni večer, ki je bil na vrsti vsako soboto. Ob teh večerih se je pričela zbirati ljubljanska punk scena, ki je bila generacijsko izjemno heterogena, saj so jo sestavljali starejši punkerji, ki so bili že aktivni v podobnih prostorih (AC Molotov) in mlajši, predvsem srednješolci, ki so se tedaj šele spoznavali z gibanjem. DJ večeri so mladim omogočili dostop do punk glasbe, ki je ni možno dobiti v komercialni prodaji, starejši pripadniki gibanja pa so večere izkoristili predvsem za druženje.

Grožnje s strani neonacistov so se s časoma prenehale, kar se je opazilo na programski strukturi. V tedanjem kolektivu kluba Jalla Jalla so menili, da ne potrebujejo več tolikšne prisotnosti punkerjev, zato so sobote, ki so bile namenjene predvajanju punk glasbe, reducirali na dvotedenski cikel. Vmesne večere so napolnili z elektronsko, orientalsko in etno glasbo.

Klub je podobo zatočišča ljubljanske punk scene pridobil v preteklih treh letih, ko je prišlo do nekaterih menjav in odhodov znotraj kolektiva ter s prihodom novih članov, ki so vsi

aktivni udeleženci v slovenskem punk dogajanju. Iz programske struktura kluba, ki je dostopna na spletnem naslovu AKC Metelkove mesta, je možno razbrati, da se je dogajanje v klubu močno spremenilo. Občutno je naraslo število punk koncertov in DJ večerov, kjer se predvaja punk glasba. Tudi ob dnevih, ko programska vsebina ni določena (ponedeljek in nedelja), se v klubu običajno predvaja punk glasbo, ki je izbor ekipe odgovorne za izvedbo večera.

Privilegiranje punk glasbe nad ostalimi žanri v Jalla Jallo privablja punkerje iz vsega sveta. Klubu dajejo podporo in identiteto. Punk mentaliteta klub ohranja avtentičen in avtonomen ter mu postopoma gradi prepoznavnost tako doma kot v tujini.

6 AKC Metelkova mesto in klub Jalla Jalla

AKC Metelkova mesto je prizorišče alternativne scene v Ljubljani. Metelkova je v fizičnem in duhovnem smislu družbeno-kulturni prostor. Zasedajo ga kulturne, politične, socialne in umetniške iniciative. Gledano v celoti je to prostor transpodročnosti. To daje Metelkovi velik potencial in obenem povzroča ovinke na poteh do realizacije zastavljenega. Nastala je iz potreb novonastalega subjekta v mehanizmu javnih sredstev na področju kulture in sociale (Korda 2008, 6).

Metelkova je posebnost mesta Ljubljane. Je mesto znotraj mesta. Je nekakšna pol-odprta, pol-avtonomna cona, ki s svojimi dejavnostmi privablja številne družbene skupine vseh generacij.

Spada med primere urbanega projektnega skvotiranja v povezavi z družbenim gibanjem. Kompleks severnega dela nekdanje vojašnice danes zaobsega šest klubskih prostorov in dva bara, tri galerije, snemalni studio, infošop, odprto kuhinjo in številne ateljeje, delavnice ter pisarne (Babič in drugi 2013, 13).

V osemdesetih letih je bila na območju Slovenije stacionirana Jugoslovanska ljudska armada (JLA), ki je imela poveljstvo v vojašnici na Metelkovi. V izteku osemdesetih let so se začela pogajanja poveljstva z mestom Ljubljana, državo in investicijsko-gradbenimi podjetji o pogojih izselitve z več lokacij na robu središča mesta, ki so bile iz pragmatičnih ali simbolnih razlogov zanimive tako za politične, mestne in državne strukture kot za takrat še večinoma »družbeni kapital«. Pogajanja so pogojevale spremembe lokacijskih, prostorskih, tehnoloških in funkcionalnih potreb in standardov delovanja vojaštva v Ljubljani (Sloveniji, Jugoslaviji), hkrati pa so potekala sočasno in povezano s splošnim trendom t. i. »demilitarizacije« v svetu (Bibič 2003, 9)

Pojem demilitarizacije se v tem primeru nanaša na odpravo vseh vojaških prizadevanj v družbi in v mednarodnih odnosih nasploh, vključno s kulturnimi in psihološkimi dejavniki. Na širši, radikalni, politični pojem demilitarizacije se je po eni strani navezovala tudi pobuda Gibanja za kulturo miru in nenasilja za izselitev vojaštva iz vojašnice na Metelkovi in za njeno konverzijo v kulturni center, ki je bila najbolj izpostavljena v prvi fazi delovanja. V širšem pomenu besede se je uresničljivost pilotskega projekta demilitarizacije Metelkove hkrati opirala tudi na okoliščine

demilitarizacije mestnega središča Ljubljane v ožjem pomenu besede. Pričakovanja konkretnih rezultatov in verjetnost uresničitve v širši javnosti močno podpirane in legitimne pobude za konverzijo Metelkove v socio-kulturni center so bila precej velika zaradi namenov same vojske, da se umakne s te in tudi nekaterih drugih lokacij v mestnem središču. Metelkova namreč ni bila edina vojašnica, o kateri so se konec osemdesetih let začeli pogajati JLA in mesto ter JLA in gradbena ter investicijska podjetja.

Po odhodu JLA septembra 1991 se začne obdobje postopne degradacije objektov nekdanje vojašnice na Metelkovi. Vojašnico na Metelkovi je stroka še na začetku leta 1992 uvrstila med tiste vojaške lokacije v mestu, ki naj bi bile v dokaj kvalitetnem stanju in se na njih ne bi opravljalo večjih rekonstrukcijskih del. Objekti, ki so bili ob odhodu JLA torej še razmeroma dobro ohranjeni, so bili od septembra 1991 in vsaj do septembra 1993, če že ne do leta 1995 ne vzdrževani in popolnoma prepuščeni vremenskim in drugim razmeram (Žagar 2006, 24).

Po zasedbi Metelkove, septembra 1993, je mestna izvršna oblast kot dve leti prej JLA zdaj tudi tistim, ki so zasedli Metelkovo za njo, odklopila elektriko in vodo in ju ni priključila nazaj vse do leta 1996/97 (Pešci, Lovci) oziroma do leta 1998/99 (Hangar, Hlev) ter s tem ustvarila nadaljnje pogoje za fizično degradacijo Metelkove (Bibič 2003).

Odklop vode in elektrike sta pomembno vplivala na strukturo uporabnikov oziroma akterjev in na prostorske razmere na Metelkovi. V prvem, sicer razmeroma kratkem obdobju zelo intenzivnega socialnega in kulturnega delovanja akterjev t. i. preventivne zasedbe, je prevladoval delež tistih uporabnikov, ki so prostore uporabljali in se hkrati usposabljali predvsem za izvajanje socialnih, kulturnih in umetniških dejavnosti. Odklop vode in elektrike pa sta postopoma, a relativno hitro pripeljala do osipa in spremembe strukture tam delujočih uporabnikov – zmanjšal se je delež tistih akterjev, ki pod takšnimi pogoji niso mogli ali pa niso bili pripravljeni delovati na različnih področjih svoje primarne kulturne, izobraževalne in umetniške produkcije. Hkrati pa se je v tem obdobju povečal delež socialno in kulturno segregiranih, zlasti mlajših in brezdomskih ljudi, ki so na Metelkovi našli svoje pribežališče in prebivališče. Do nadaljnjega osipa socialnih, kulturnih in umetniških akterjev pride tudi v obdobju med leti 1994 in 1996, ko se začnejo razraščati vandalizem, kraje in vlomi po stavbah. Lahko bi rekli, da se je s tem začela uresničevati neke vrste zakonitost, po kateri fizično degradiran in segregiran prostor omogoča in privlači koncentracijo marginalnih skupin prebivalstva, ki na način

funkcioniranja spirale ponovno pospešujejo fizično degradacijo in segregiranost prostora (Babič 2003, 60).

Od zasedbe stare vojašnice JLA leta 1993 mineva že skoraj 25 let in od tedaj se je njena zunanja kot tudi notranja podoba močno spremenila. Številne aktivistične skupine so se umaknile ali pa spremenile svoj program. Pridružile pa so se tudi številne nove in mlajše iniciative. V prvih letih zasedbe so se metelkovski aktivisti ubadali predvsem z infrastrukturnimi težavami (elektrika, voda), danes pa je ena izmed večjih težav sama usmerjenost delovanja. AKC Metelkova mesto se sooča z dilemo, ali ostati zaprt za širše množice in ohraniti kakovost programske ponudbe ali pa se odpreti in s tem tvegati možnost vpliva na program, na njegovo kakovost ter na avtonomijo kot tako. Babičeva to problematiko vidi v precejšnji kontradiktornosti želja uporabnikov.

Za nekatere je Metelkova premalo ali sploh ni več 'punk', za druge premalo sledi trendom, tretji enačijo množični obisk s programsko ohlapnostjo, četrti ji očitajo programsko ekskluzivo za 'elitistično' peščico, pete moti glasbena nedoslednost klubskih večerov, šesti teiste večere doživljajo kot glasbeno monotone, sedmi pogrešajo drugo (ne)odrsko produkcijo, osmi imajo občutek, da je koncertne dejavnosti premalo, deveti pogrešajo klubsko intimo, deseti zahtevajo množične zabave, enajsti obtožujejo, da Metelkova premalo ali celo ne deluje več po načelu 'naredi sam', dvanajsti menijo, da bi program in delovanje morala biti financirana izključno iz razpisov in subvencij, trinajsti trdijo, da je kajenje neločljivi del programske ponudbe, štirinajsti podajajo anonimne prijave na inšpektorate, za petnajste so klubi 'diskokartel', za šestnajste Metelkova ponuja 'hlevsko kulturo' in tako dalje in tako dalje... (Babič in drugi 2013, 18).

6.1 Jalla Jalla

Jalla Jalla je zgrajena kot prizidek v drugi polovici leta 2004, ob zadnji veliki akciji Axt und Kelle. Naredila jo je zadnja ekipa Črne kuhinje. Služila naj bi kot dnevno odprti prostor, ki bi obiskovalcem ponujal informacije glede programa, tople napitke in prigrizke. Program Jalla Jalle se je prilagajal možnostim in hitro je postalo očitno, da se s takšno ponudbo ne da vzdrževati dnevno odprtega prostora. Postala je odprt prostor, ki so ga uporabljale razne socialne skupine. Bila je prvi javni prostor na Metelkovi, odprt

čez ves dan. Postala je avtentični klub, v katerem je publika sama izoblikovala program (Korda 2008, 51).

Od ekipe, ki je sam prostor postavila na noge, ni več prisoten nihče. Nekateri so odšli sami, ker so menili, da so prostoru ponudili kolikor so lahko, drugi so bili prisiljeni oditi, ker so prostoru in delovanju le-tega škodili. Stalnica kluba Jalla Jalla je v tem, da so v njej neprekinjeno delovali in ustvarjali mladi, kar pa ni nujno veljalo tudi za goste. »Pogosto sem se čudil, ko sem pomislil, da delamo večinoma mladi, k nam pa zahajajo večino stari« (glej Priloga A).

Obiskovalce je privabljal in v mnogih primerih tudi odganjal program. V prvih petih letih delovanja je publika sama skrbela za program, kar je pogosto škodilo že načetemu ugledu kluba. Spremembe so se začele dogajati s pridružitvijo nekaterih mlajših posameznikov. Ti so bili, za razliko od starih članov kolektiva, ki so se gibal v hipij-etno-elektronskih vodah, kjer je "vse v redu", iz punkerskih krogov in so s seboj prinesli nov zagon ter paradoksalno za punkerje, red. »Bili smo najaktivnejši člani kolektiva, konstantno smo stremeli k izboljšavam. Nekaterim pa spremembe niso ustrezale, označili so nas celo za militantne, ker smo imeli cilj in se nismo zgolj prepuščali toku« (glej Priloga A).

Klub Jalla Jalla je doživel številne napade s strani ostalih klubov AKC Metelkova mesta, ki so kolektiv Jalla Jalla obtoževali zaslužkarstva in pomanjkanja programske vsebine, a hkrati so vsi zaprli svoja vrata in se pretvarjali, da ne obstajajo, ko se je pojavila neposredna grožnja s strani države. Grožnja se je pojavila poleti 2006 z rušenjem Male šole, ki naj bi predstavljala nevaren objekt v katerem se zadržujejo mladi, kljub temu, da prostor kot tak ni služil programu ali kakršnemkoli zbiranju. Tedaj se je pričel Festival stalne grožnje. Jalla Jalla je delovala štiriindvajset ur na dan in skrbela za vso breme financiranja in logistiko tega projekta (Korda 2008, 51).

Poleg groženj z rušenjem je tu neprestana prisotnost grožnje inšpekcijskih služb. Ta je svoj vrhunec dosegla poleti 2007 in 2011, ko je bilo potrebno za nekaj dni prenehati s programom. »Inšpekcijske službe nam ne dajo miru, ker stvari ne potekajo ravno po črti zakona, se pa neprestano trudimo, da bi izboljšali sodelovanje z MOL-om in si s tem pridobili status posebne cone, kjer bi stvari lahko delovale malo drugače« (glej Priloga A).

Ostale grožnje so bile v obliki nasilnih napadov skrajnih desničarjev in narkomanov. »Napadi skrajnih desničarjev nam niso tuji. Ne strinjajo se s tem, kar počnemo, stvari ne znajo reševati na miren način, zato jim ne preostane nič drugega kot nasilje. Ta taktika se jim ni pretirano obrestovala, zato so tovrstni napadi postali redkost/.../Narkomanom je vstop v klub prepovedan, pogosto se ne strinjajo s tem dejstvom in grozijo s požigom« (glej Priloga A).

6.2 DJ večeri

DJ večeri so najpogostejša ponudba kluba Jalla Jalla. Na sporedu so od srede do nedelje in vključujejo različne glasbene zvrsti. Pred leti se je dajalo prednost elektronskim in etno glasbenim žanrom, ker je tako ustrezalo večini kolektiva. S prihodom vse večjega števila punkerjev v kolektiv in odhodom starejših hipijev so postopno sledile korenite spremembe programske vsebine. Postala je agresivnejša, uporniška in predvsem sveža. Nova programska vsebina nikakor ni ustrezala starim članom kolektiva, ki so jo sabotirali na vse možne načine. Pogosto se je zgodilo, da so nalašč pripeljali lastne DJ-e, čeprav je bil za tisti večer program že vnaprej določen, »Zgodilo se je, da sta se isti večer oglasila dva DJ-a, ker je oseba, ki je koordinirala program "pomotoma" pozabila, da je bilo drugače dogovorjeno. Velikokrat se je tudi zgodilo, da se je vabilo DJ-e, ki kolektivu niso ustrezali« (glej Priloga C). Ker pa so novejši člani kolektiva vztrajali pri svojem in polnili program, ne samo z DJ večeri ampak vse pogosteje tudi s koncerti, starejšim ni preostalo drugega kot da se počasi umaknejo.

Jalla Jalla je v zadnjih letih postala nekakšno zatočišče ljubljanske punk scene. To dejstvo je jasno že ob prvem pogledu na programsko ponudbo. Ta vključuje tudi druge glasbene žanre, a najpogosteje se v klubu odvijajo dogodki, ki so neposredno vezani na punk sceno. Primer tega so klubski oziroma DJ večeri in koncerti. Programska struktura se drži nenapisanega pravila, da so sobote namenjene "ostrejšim" glasbenim žanrom. Vsaka druga sobota je namenjena punk glasbi, dokler sta preostali dve predvideni za metal in grind.

DJ večeri kjer se predvaja punk glasba ne prinašajo tolikšnega obiska kot koncerti, kajti skoraj vse kar se predvaja na omenjenih dogodkih, je možno dobiti na internetu. To

potencialne obiskovalce pogosto prepriča, da se dogodka ne udeležijo. Kljub temu so DJ večeri nepogrešljiv del punk scene na Metelkovi. Če že ne prinašajo valov novih entuziastov pa le-ti služijo kot nekakšno zatočišče in zbirna točka tako lokalnih pripadnikov kot tudi predstavnikov scen iz drugih mest po Sloveniji. Prav tako niso redki obiski predstavnikov scene iz Hrvaške in Avstrije. Za predvajanje glasbe so ponavadi odgovorni člani kolektiva, ki se koledarsko razporedijo glede na lastne obveznosti ali pa nekdo od bližnjih prijateljev. Redko se zgodi, da se za predvajanje glasbe zadolži nekoga neznanega, kajti obstaja upravičen sum v kvaliteto predvajanega, poleg tega pa je punk gibanje tesno povezana skupina ljudi, ki temelji na zaupanju.

Klub je v zadnjih letih še dodatno razširil svoj program, z še večjo koncertno ponudbo, kljub temu, da ni ne odra ne odrske opreme. V letu 2016 so, kljub očitno neprimerni infrastrukturi, organizirali preko 30 koncertov na katerih so nastopile glasbene skupine iz vsega sveta. »Smo najdejavnejši prostor na Metelkovi. Infrastrukturne omejitve nas ne omejuje. Klub nima odra in nima osnovne glasbene opreme, kljub temu nam je uspelo lansko leto organizirati preko 30 koncertov« (glej Priloga C).

6.3 Koncerti

Poleg DJ večerov so pogosti tudi koncerti, ti so razen nekaterih izjem vsi izključno punk žanra in njegovih podžanrov (crust, hardcore, d-beat, punk-rock...).

Pri koncertih v klubu Jalla Jalla je izjemno prisoten DIY in underground način delovanja. Iz intervjuja se da razbrati veliko o sami neprimernosti kluba kot takega. »Sam prostor nikoli ni bil mišljen kot koncertno prizorišče, velikost prostora ne presega velikosti manjšega stanovanja, osnovne glasbene opreme ni, ozvočiti se da zgolj vokale, izolacija je slaba, vstopnine ni možno pobirati« (glej Priloga C). A z malo improvizacije in z manjšimi prilagoditvami so rešili ta problem.

Po večini bookiramo skupine, ki so na turneji, s tem že na samem začetku zmanjšamo stroške. Obljubimo jim nek simboličen honorar na katerega ponavadi pristanejo, poleg obljubljenega honorarja jim zagotovimo še popolni izkupiček nabran iz donacij obiskovalcev, topel veganski obrok in 3 pijače po članu/.../za obrok običajno poskrbi organizator ali pa se z nekom dogovori, da mu ta pomaga pri tem/.../v klubu imamo nekaj ljudi, ki so večji ozvočevanja, tako da je tudi ta

zadeva pokrita izključno z naše strani/.../vstopnine ne moremo pobirat, ker nam že sama postavitev prostora tega ne omogoča, bende izplačujemo z denarjem nabranim od prodaje pijače in s prostovoljnimi prispevki. V zadnjem času se je scena korenito spremenila na boljše kar se tiče same podpore nastopajočih, obiskovalci brez pomislekov donirajo nekaj drobiža za nastopajoče, ko je veliko zanimanje za dogodek so temu primerne tudi donacije (glej Priloga C).

Pri organiziranju koncertov je pomembna mreža poznanstev z organizatorji iz drugih krajev. Ta se splete, ker so to osebe, ki so del iste scene in se srečujejo na različnih koncertih in festivalih. Poznanstva in prijateljske vezi se spletajo tudi med organizatorji in glasbenimi skupinami.

Z leti sem vstopil v mrežo DIY akterjev naše scene v Evropi. Veliko nas je, ki organiziramo koncerte, nekateri vozijo bende spet drugi koordinirajo prostore itd. /.../ Vsi smo prijatelji. Z obiskovalci koncertov sem skozi leta vzpostavil bližnji odnos, smo kot nekakšna razširjenja družina. Večino jih poznam zelo dobro, saj so sami na sceni, ali kot obiskovalci, ali kot glasbeniki in drugačni navdušenci. Vedno se potrudim, da jim ponudim več kot so pričakovali. S tem jih spodbudim, da se naslednjič zopet oglasijo. Če pa so obiskovalci zadovoljni, so tudi nastopajoči zadovoljni, je nekakšen primer win-win situacije (glej Priloga C).

Organizacija DJ večerov in koncertov organizatorjem ne prinaša zaslužka, je pa idealna priložnost za širjenje in povezovanje scene. Nastopajoči so praviloma izjemno navdušeni s sprejemom in z organizacijo. Pogosta je izmenjava informacij o lokalnem dogajanju in pogosto se skupine želijo vrniti. »Bendi nam radi malo potožijo, da pri njih nekaj takega ni možno in da so presrečni, da so dobili priložnost nastopa. Veliko njih nas obišče tudi v privatnem življenju, ko niso na poti z ostalimi člani in radi obujajo spomine na nastop. Precej pogoste so tudi prošnje za koncerte, ki se začnejo z »Hey, our friends gave us your contact...« kar pomeni, da jim je bilo nekaj kar počnemo, zagotovo vseč« (glej Priloga C).

Pomemben vidik razumevanja avtonomnih prostorov je način njihovega financiranja. Že prej je bil omenjen pomen izogibanja profitne logike in splošne dostopnosti ne glede na socialni status. Pridobivanje sredstev ne poteka s pomočjo komercialnih dejavnosti prav

tako ni odvisno od subvencij s strani države, ki bi se jih pridobilo preko raznih razpisov. Iz pogovora s sogovornikom sem razbral, da je razlog tega politično stališče, ki nasprotuje nevladnim organizacijam kot gonilkam vzdrževanja obstoječega stanja in jih ne želi vpeljati v delovanje avtonomnega prostora. Financiranje torej poteka preko prostovoljnih prispevkov, z benefit dogodki in s prodajo pijače. Z raziskovalnim delom na terenu sem uspel zaslediti primer tovrstnega financiranja dogodka. Na koncertih, ki so se odvijali v klubu Jalla Jalla sem zasledil ponavljajočo prakso pobiranja prostovoljnih prispevkov. Nekdo izmed organizatorjev dogodka v roke vzame železno škatlo, v njo natrosi nekaj drobiža in se odpravi do obiskovalcev. Pri vsakem se ustavi in potrese s škatlo. Hrup, ki ga povzročijo kovanci je znak za pobiranje prostovoljnih donacij. Zaslediti je bilo možno tudi to, da so gostje v veliki večini donirali kovanec ali dva. Obiskovalci so prav tako imeli možnost donacijo odkloniti, kar so nekateri tudi storili brez kasnejših posledic.

Koncertnim dogodkom sledijo DJ večeri do jutranjih ur, kjer dan v tednu ne igra vloge ampak je trajanje programa odvisno od obiska in atmosfere. Tako se je pogostokrat zgodilo, da se je program sredi tedna zavlekel prav do jutra, ker je bilo nesmiselno kvariti dobro vzdušje.

Tako kot ostale dogodke drugod je potrebno tudi dogodke v klubu Jalla Jalla promovirati, da bi le-te dosegli ciljno publiko. Plakati, v fizični obliki, so izjemno redki prav tako letaki. Promocija se odvija predvsem na družbenih omrežjih in na spletnih straneh. Skoraj vsi dogodki vezani na punk sceno so objavljeni na družbenem omrežju Facebook. Dogodek je deljen s strani Jalla Jalla, ima opis in tudi grafično podobo, ki jo običajno naredi organizator dogodka. Promocija koncerta se od DJ večera loči le po obširnejšem opisu nastopajočih. Grafična podoba pa nastane kot samostojna ideja avtorja in je običajno asociacija na nek dogodek.

Poleg glasbenega dogajanja klub Jalla Jalla nudi tudi številne izobraževalne aktivnosti. Odvijajo se jezikovni tečaji, kjer člani kolektiva in nekateri zunanji sodelavci poučujejo interesente. Zaenkrat so se organizirali tečaj slovenskega jezika, ki ga obiskujejo študentje na izmenjavi, tečaj angleškega jezika, ki ga obiskujejo predvsem begunci, ki so v Slovenijo prispeli v zadnjem begunskem valu, tečaj francoščine in nemščine, ki so ju obiskovali študentje in ostali, ki so želeli izpopolniti svoje znanje omenjenih jezikov. Poleg jezikovnih tečajev poteka tudi slikarska delavnica, kamor pridejo kandidati, ki

kandidirajo za mesta na Likovni akademiji.

S spremembo programa je prišlo tudi do spremembe klientele. Klub je pričelo obiskovati precej več mladih obiskovalcev AKC Metelkove mesta, ki so postopoma izrinili stare goste in s tem dali prostoru svež zagon.

S klubom Jalla Jalla trenutno opravlja kolektiv sestavljen iz več kot dvajsetih članov. Kolektiv ne pozna hierarhične ureditve in deluje po principu polne enakopravnosti med člani. Ti s svojim delom omogočajo razvoj kluba, saj sledijo jasni ideji, kako naj bi se klub razvijal. Osrednjo vlogo pri samem razvoju kluba in njegovih aktivnosti pa predstavljajo koncepti DIY-a, ki so posledica finančnega stanja in aktivnega upora proti prevladujočim družbenim normam in standardom.

6.4 Hrana, ne orožje!

Kontra-kulturna gibanja, povezana s hrano, imajo lahko številne oblike in se med seboj razlikujejo. Kljub temu se v mnogih primerih zdi, da obstaja določena združljivost znotraj ideologije in metode upora, ki predstavlja, kako hrano uživati "politično". Sam način uživanja in distribucije hrane ima lahko velik družbeni pomen. Poglavitni vzroki pojava gibanja »Hrana, ne orožje!« (angleško »Food not bombs« ali krajše FNB) se od svojega pojava do danes niso veliko spremenili. Že od časa hipijskih komun v šestdesetih in sedemdesetih letih dvajsetega stoletja pa do današnjih gibanj, ki se naslanjajo predvsem na punk ideologijo, pojavu in nadaljevanju akcije pogojuje masovna proizvodnja hrane, odtujitev potrošnika in naravovarstvena vprašanja (Malenfant 2014, 110).

Gibanje »Hrana, ne orožje« se je sprva pojavilo v sklopu proti-jedrskega gibanja Clamshell Alliance, ki je potekalo v ameriški zvezni državi Massachusetts. Samo ime gibanja neposredno predstavi njegov primarni namen – potrebno je promovirati življenje, ne smrti (McHenry 2012, 97).

To protijedrsko gibanje je svoje nenasilne strategije in taktike črpalo iz idej anarhizma, gibanja za državljanske pravice, različnih bojov za ohranitev okolja ipd. Prvotna ideja akcije FNB je bila povezava med militarizmom in revščino; priskrbeti direktno pomoč in hkrati dvigovati politično ozaveščenost. Šlo je torej za kombinacijo brezplačne hrane in radikalne politike (Malenfant 2014, 114).

Prva FNB skupina je postavila tri osnovna načela gibanja, ki so postala temelj za vse ostale, poznejše skupine.

- 1.) Hrana je obvezno veganska ali vegetarijanska in brezplačna za vse, brez omejitev, revni ali bogati, trezni ali opiti
- 2.) Akcija Hrana, ne orožje! nima formalnih vodji ali generalnega štaba, vsaka skupina je avtonomna in sprejema odločitve na podlagi konsenza članov
- 3.) Načelo nenasilja kot politične strategije pri nasprotovanju krivicam v trenutnem političnem sistemu.

V svojem raziskovanju sem naletel še na načelo, ki tu ni omenjeno a je ravno tako pomembno. Načelo, da aktivisti za svoje delo ne dobijo plačila, njihovo delo mora biti opravljeno nujno na prostovoljni bazi.

Gibanje je danes razširjeno po vsem svetu in je tipičen primer DIY produkcije, ki teži k lastnoročnem opravljanju dela. Vsi njegovi sestavni deli so opravljeni po tem principu. Od izbire in pridobivanja sestavin, priprave obroka in kasnejšega pomivanja posode, vse je storjeno lastnoročno in ne hierarhično. Seveda so tu prisotne tudi izjeme. Primer tega je kupovanje začimb, kajti izjemno nepraktično in pogosto neizvedljivo bi bilo lastno pridelovanje le-teh. V teh primerih se pokaže avtonomnost DIY etike, ki omogoča, da se vsak posameznik znajde po svoje in ne postavlja same prakse v neke strogo določene okvire.

Pred leti je ekipa prostovoljcev želela tople obroke deliti na Kongresnem trgu v središču Ljubljane, a jih je od tam odgnala policija. Leta 2014 se je skupina aktivistov iz kluba Jalla Jalla, vezanih predvsem na punkersko subkulturo, pridružila svetovni iniciativi "Hrana, ne orožje!" v želji po izražanju lastnih proti-kapitalističnih prepričanj in ne strinjanju s splošno prakso prehrabene industrije. Kot del avtonomne cone AKC Metelkova mesto, je klub Jalla Jalla trenutno edini pobudnik tovrstne akcije v Ljubljani.

Od pomladi 2014 se pred metelkovskim klubom Jalla Jalla, vsak petek, razen nekaj izjem, organizira akcija "Hrana, ne orožje!", kjer lokalni aktivisti pripravljajo in delijo brezplačne, tople, veganske obroke. Aktivisti sledijo ideji recikliranja hrane namenjene za odpis, s tem ko na ljubljanskih tržnicah od pridelovalcev zaprosijo za ostanke tistega dne. Pogoste se zgodi, da jim pridelovalci ponudijo tudi svežo zelenjavo po tem, ko jim

aktivisti pojasnijo svoj namen.

Organiziramo se v manjše skupine, ponavadi smo v trojicah. Obvezno je v skupini prisotno vsaj eno dekle. S časom smo ugotovili, da je mnogo lažje vzpostaviti kooperacijski odnos, če k branjevki pristopi oseba ženskega spola.

Predstavimo jim namen in cilj naše akcije, s seboj imamo tudi letake na katerih je podrobneje opisana naša akcija. Do zdaj je akcija naletela na pozitiven odziv in pogosto se je zgodilo, da so nam ponudili svežo zelenjavo (glej Priloga B).

Vzpostavila se je zanimiva korelacija mišljenja med pridelovalci hrane in aktivisti saj vsi delijo mnenje, da gredo prevelike količine hrane v uničenje namesto, da bi se jo porabilo. Posledično se aktivisti vračajo k istim pridelovalcem, kar je postopoma vzpostavilo medsebojne kooperacijske vezi.

Akcija se od samega začetka promovira preko družabnih omrežij, hkrati pa se je s stalnim organiziranjem akcij beseda raznesla tudi od ust do ust. Sprva je bila akcija obiskana le od ljudi znotraj kroga aktivistov in njihovih bližnjih prijateljev. Postopoma pa se je skozi promocijo razširila beseda in prišlo je do porasta obiska.

Nekaj časa je bilo potrebnega, da se je razširila reklama. Sprva smo bili prisotni zgolj mi, člani kolektiva, in nekateri aktivisti z Metelkove, ki delijo podobno mišljenje. Povabili smo tudi starše, da se nam pridružijo in da tudi sami vidijo, da počnemo nekaj pozitivnega. Beseda se je postopoma širila, s časom se je oblikovala skupina rednih gostov. Zgodilo se je tudi, da je bil obisk prevelik ter da so nekateri ostali brez obroka (glej Priloga B).

Akcija je naletela na pozitiven odziv, saj se je postopoma izoblikovala redna skupina obiskovalcev, ki dogodek promovira tudi znotraj lastnih krogov, kar privablja vedno znova nove ljudi. Skupina obiskovalcev je izredno heterogena saj jo sestavljalo tako srednješolci in študentje kot družine z majhnimi otroki, brezposelni, zaposleni in upokojeanci, katerim je vsem skupno to, da pridejo v petek popoldne na brezplačen topel obrok.

Poleg sodelovanja pri jedi so se pojavile številne iniciative s strani obiskovalcev, domačih

in tujih, ki so se želeli aktivno vključiti v akcijo, »Pogosto nas obiščejo kolegi iz tujine, ki so tudi sami dejavni v okupiranih conah. Tedaj akcija dobi nove razsežnosti. Zbere se večje število ljudi, ki pomagata pri organizaciji. Poleg tega pa imamo možnost poizkusiti nove "specialitete"« (glej Priloga B).

Tako akcija poleg potešitve človekove primarne potrebe in svoje politične ideje ustvarja medgeneracijsko multikulturno okolje, ki posameznikom omogoča druženje in izmenjava praks ter idej. Aktivisti so mnenja, da ima druženje ob hrani doprinos k splošni družbeni ozaveščenosti in s tem ustvarja odgovornejšo družbo.

Pogosto akcija dobi mednarodni značaj, ko AKC Metelkova mesto obiščejo predstavniki avtonomnih con iz tujine. Ti izkazujejo veliko naklonjenost tovrstnim iniciativam in pogosto ponudijo pomoč pri organizaciji akcije. S tem prihaja tudi do izmenjave idej glede same akcije "Hrana, ne orožje!" in akciji kot taki pripomore pri razvoju.

Na področju financ akcija uživa popolno avtonomijo. Na mizi, kjer si je možno postreči z obrokom, se nahaja škatla v kateri se zbirajo prostovoljni finančni prispevki, ki so odvisni od vsakega posameznika posebej in v nobenem primeru niso pogoj za sodelovanje pri obroku. Nabrani prispevki omogočajo nadaljnje akcije. AKC Metelkova mesto pogosto prireja dogodke večjega obsega, ki posledično privabijo večje število obiskovalcev. Ekipa kluba Jalla Jalla v teh dogodkih aktivno sodeluje saj med drugimi vidi idealno možnost za širjenje samih idej in konceptov njihovega delovanja. Ob prireditvah kot so razni knjižni sejmi, izmenjevalnice ali bazarji, raznovrstni festivali in obletnica AKC Metelkova mesta, je ekipa kluba Jalla Jalla postavljena pred izziv, kako priskrbeti večjo količino hrane, ki morda ne more biti financirana s strani obstoječih financ. Tedaj se vnaprej organizira dobredelni dogodek, kjer gredo nabrana sredstva za namen akcije. Eden izmed takšnih dobrodelnih dogodkov se je odvil spomladi 2014, v prostorih kluba Jalla Jalla, ko je glasbena skupina Krik Disneylanda podprla iniciativo "Hrana, ne orožje!", »Člani skupine Krik Disneylanda so prvi podprli našo iniciativo. Ko smo jih vprašali, če so zainteresirani za nastop v sklopu dogodka "Hrana, ne orožje!", so odgovorili, da bodo nastopili pod pogojem, da honorar, ki bi jim pripadel, namenimo za prihodnje akcije« (glej Priloga B).

S porastom obiska dogodka "Hrana, ne orožje!" prihaja do vse večje ozaveščenosti o

nesprejemljivosti ustaljenih metod potrošništva hrane, kar nakazuje gibanje v pravo smer in uspeh iniciative.

7 Zaključek

Klub Jalla Jalla je s svojim programom in delovanjem izoblikoval jasno pozicijo in normo prostora, ki deluje po principu DIY produkcije. Način delovanja kluba po principih DIY-a je v prvi vrsti nuja, ki je posledica finančnega stanja s katerim se klub sooča pri svojem delovanju, hkrati pa je jasno politično stališče članov kolektiva, ki v klubu delujejo in ustvarjajo. Za klub, ki želi biti pri svojem delovanju čim bolj avtonomen, DIY prakse predstavljajo pogoj in so v veliki meri edini način preživetja prostora. Klub odraža potrebo po prostoru, ki posameznikom dajejo možnost načina izražanja, ki je lasten samo njim, hkrati pa se vpenja v širše politično prepričanje.

Prvoten namen kluba Jalla Jalla je bil, da služi kot info točka, ki naj bi obiskovalcem AKC Metelkova mesta ponujala informacije v zvezi s programom in samim obstojem okupirane cone ter tople obroke in napitke. Od nastanka je klub nekoliko spremenil svojo podobo in način delovanja a se nikoli ni odmaknil od DIY kodeksov. Infrastruktura kluba ne omogoča prevelikih obremenitev, a kljub temu programska vsebina ne zaostaja za ponudbo ostalih klubov v AKC Metelkova mestu in jih v nekaterih primerih celo presega. V želji po bogatjenju programske ponudbe s koncertnimi dogodki je ekipa Jalla Jalle popolnoma spremenila prvotno namembnost prostora. Klub prav tako želi preseči prakso delovanja klubov v AKC Metelkova mestu, ki vse pogosteje posegajo po dogodkih, ki privabljajo večje število ljudi, sama kvaliteta ponudbe pa je lahko vprašljiva. Namreč omenjena praksa se v mnogih pogledih odmika od načel DIY produkcije in avtonomnih con, kar naj bi AKC Metelkova mesto tudi bila.

Jalla Jalla je s programsko ponudbo, ki vključuje koncerte, klubske DJ večere, filmske večere, razstave, različne DIY delavnice in iniciativo "Hrana, ne orožje!" nepogrešljivi del trenutne slike AKC Metelkove mesta. Klub je, kljub prostorskim omejitvam, eden najaktivnejših klubov v Ljubljani in kot tak velik izvoznik produkcije alternativne kulture.

Aktivisti kluba so bili že od svojega začetka soočeni z dejstvom, da bo delovanje kluba, katerega program bo temeljil na underground kulturi, finančno odvisen sam od sebe, kar predstavlja določene omejitve, po drugi strani pa tudi svobodo. Klub Jalla Jalla omogoča izražanje ustvarjalcem, ki v mainstreamu niso zaželeni. S tem je omogočen pretok idej in informacij tako med posamezniki, kot tudi skupinami, ki delujejo v podobnih okoljih in

razmerah. S pridobljenimi informacijami si kolektiv kluba pomaga pri samem delovanju in bogatenju programske ponudbe, kar prinaša vedno novi zagon in svežino za nadaljnjo ustvarjanje. Pri tem se kolektiv nikakor ne oddaljuje od principov DIY delovanja, ki so nujni za ohranitev pristnosti programa in avtonomnih prostorov kot takih.

Klub postaja vse bolj priljubljen med obiskovalci, tako domačimi kot tujimi, in večina izraža navdušenje nad ponudbo. Klub dokazuje, da DIY iniciativa omogoča avtonomijo nad izborom programske vsebine in na ta način ohranja njeno kvaliteto ter jo naredi dostopno vsem. Programske vsebine kluba Jalla Jalla so namenjene širjenju alternativne kulturne produkcije, ki poleg samega umetniškega izražanja ozavešča ljudi o aktualnih problematikah ter kako se z njimi spopadati.

DIY način produkcije je nujen za ohranitev avtonomnih con, saj je edini način ustvarjanja, ki teži k čim večji osebni udeležitvi pri samem dejanju ustvarjanja in s tem preprečuje odtujitev od produkta. DIY produkcija je najpomembnejši faktor pri ohranjanju načela avtonomnosti avtonomnih con. Tovrsten način produkcije omogoča obstoj in delovanje brez pomoči in vmešavanja zunanjih dejavnikov, ki so pod vplivom interesnih skupin kapitala ter s tem neposredno ohranja avtonomijo. Hkrati pa je tovrsten način delovanja odgovoren sam sebi in svoj smisel vedno išče tudi znotraj samega sebe.

8 Literatura

1. Atkinson, Paul. 2006. Do It Yourself: Democracy and Design. *Journal of Design History* 19 (1): 1–10.
2. Babič, Jasna. 2003. *Življenjski stil ali urbana gverila*. Diplomsko delo. Ljubljana: FDV.
3. --- 2012. *V vrtincu subkultur*. Magistrsko delo. Ljubljana: FDV.
4. --- 2013. Metelkova, mon amour: Razmislek o (ne)kulturi skvotiranja. *Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo* 253 (3–4): 12–20 .
5. --- 2015. *Premislek ob 22.obletnici Metelkove*. (8.september). Dostopno prek: <http://torekobpetih.si/tema/premislek-ob-22-obletnici-metelkove/> (13. maj 2017).
6. Bey, Hakim. 1991. *T.A.Z., The Temporary Autonomus Zone, Ontologocal Anarchy, Poetic Terrorism*. Brooklyn, New York: Autonomedia. Dostopno prek: <https://theanarchistlibrary.org/library/hakim-bey-t-a-z-the-temporary-autonomous-zone-ontological-anarchy-poetic-terrorism> (1. avgust 2017).
7. Bibič, Bratko. 2003. *Hrup z Metelkove: Tranzicije prostorov in kulture v Ljubljani*. Ljubljana: Mirovni inštitut, Inštitut za sodobne, družbene in politične študije. Zbirka Politike.
8. Chrass, Chris. 2013. *Towards Collective Liberation: Anti-Racist Organizing, Feminist Praxis, and Movement Building Strategy*. Oakland: PM Press. Dostopno prek: https://books.google.si/booksid=2p0yB_Dh2D4C&printsec=frontcover&hl=s#v=onepage&q&f=false (4. julij 2017).
9. Christman, John. 2015. *Autonomy in Moral and Political Philosophy*. The Stanford Encyclopedia of Philosophy. Dostopno prek: <https://plato.stanford.edu/cgi-bin/encyclopedia/archinfo.cgi?entry=autonomy-moral> (2. avgust 2017).

10. Fernandez, Aleksandre Marino in Ferando Iazzetta. 2011. *Circuit-Bending and DIY Culture*. Dostopno prek: <http://www2.eca.usp.br/nusom/sites/default/files/KISMIF-Alexandr%20Fernandez%20e%20Fernando%20Iazzetta.pdf> (1. avgust 2017).
11. Frith, Simon. 1981. *Sound Effects: Youth, Leisure, and the Politics of Rock 'n' Roll*. New York: Pantheon Publishing. Dostopno prek: <https://www.scribd.com/doc/166298523/Sound-Effects-Youth-Leisure-And-the-Politics-of-Rock-n-Roll-Simon-Frith> (1. avgust 2017).
12. Holtzman, Ben, Craig Hughes in Kevin Van Meter. 2007. Do it yourself and the movement beyond capitalism. V *Constituent Imagination, Militant Investigations, Collective Theorization*, ur. Stephen Shukaitis, David Graeber in Erika Biddle, 44–60 Oakland: AK Press. Dostopno prek: <https://selforganizedseminar.files.wordpress.com/2011/08/shukaitis-graeber-constituentimagination.pdf> (1. avgust 2017).
13. Hrvatin, Asja. 2015. *Socialno delo v avtonomnih prostorih: Vloga socialnega dela pri graditvi kontramoči*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
14. Knobel, Michele in Colin Lankshear. 2010. *DIY media: A contextual background and some contemporary themes*, New York: Peter Lang Publishing, dostopno prek: <https://narrateannotate.files.wordpress.com/2016/05/lk2008ch1.pdf> (2. avgust 2017).
15. Kontrady, Patricia Ann. 2016. *Consuming Authenticity: Deconstructing "Do-It-Yourself" Punk Rock Ethics in Philadelphia*, dostopno prek: http://scholar.dickinson.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1238&context=student_honors (1. avgust 2017).
16. Korda, Neven. 2008. *Alternativna kulturna produkcija*. Diplomsko delo. Ljubljana: FDV.
17. Kugelberg, Johan. 2012. *Punk: An Aesthetic*, New York, Rizzoli.
18. Malenfant, Janey. 2014. Eating politically – Food not bombs and growing resistance. *Contingent Horizons: The York University. Student Journal of Anthropology* 1 (1): 109–122. Dostopno prek: <https://contingenthorizons.files.wordpress.com/>

2014/04/ch11-109-122-malenfant.pdf (4. julij 2017).

19. McHenry, Keith (2012): *Hungry for peace – How you can help prevent poverty and war with food not bombs*. Dostopno prek: https://www.foodnotbombs.net/hungry_for_peace_book.pdf (4. julij 2017).

20. McKay, George. 1998. *DiY Culture: Party & Protest in Nineties Britain*. London in New York: Verso.

21. Ocepek, Tina. 2014. *DIY kultura - Študija primera Kickstarter*. Diplomsko delo. Ljubljana: FDV.

22. Permanent Culture Now. 2014. *Intruduction to DIY Counterculture*. Dostopno prek: <http://www.permanentculturenow.com/introduction-to-diy-counterculture/> (27. junij 2017).

23. Raboud, Pierre. 2015. DIY culture and youth struggles for autonomy in Switzerland: distortion of the punk scene. V *Keep it Simple, Make it Fast! An approach to underground music scenes Volume 1*; ur. Paula Guerra in Tânia Moreira, 29–37. University of Porto. Faculty of Arts and Humanities. Porto. Portugal. Dostopno prek: <http://ler.letras.up.pt/uploads/ficheiros/13184.pdf> (2. avgust 2017).

24. Šuljić, Tomica. 2005. Skinovska nevarnost: Agresivni izpad skinheadov na nočnem pohodu po Metelkovi. *Mladina* (46). Dostopno prek: <http://www.mladina.si/96890/skinovska-nevarnost/> (26. avgust 2017).

25. Turk, Sabina. 2016. *Ideologija in prakse pristopa »naredi sam« (DIY) na pankovski sceni*. Magistrsko delo. Ljubljana: FF.

26. Trapese collective. 2007. *Do it Yourself, Handbook for changing our world*. Dostopno prek: <http://sdes.espivblogs.net/files/2013/04/doityourself.pdf> (1. avgust 2017).

27. Žagar, Janina. 2006. *Metelkova (mesto)*. Diplomsko delo. Ljubljana: FDV.

PRILOGE

PRILOGA A: Intervju z osebo A – Član kolektiva Jalla Jalla

Intervju z osebo A, vprašanja postavlja Emir Kovačević

3.7.2017

Kako se je pričelo tvoje udejstvovanje v klubu Jalla Jalla?

Ko smo bili mlajši smo neprestano viseli pred Jallo. V njej so delali nekateri naši prijatelji in bilo je dobro mesto za druženje. Vsakič, ko je bila potrebna kakšna pomoč sem z veseljem vskočil in tako sem počasi postal del kolektiva.

Kolektiv se je skozi leta menjal, kako si ti doživel te spremembe?

Spremembe so vedno dobrodošle. Novi ljudje dajo novi zagon. Nekateri so odšli, ker so se izčrpali, drugi so odšli, ker so se odselili, tretji so se zaposlili. To so ljudje, ki so razvoju kluba namenili ogromno časa in energije. Na žalost pa obstajajo tudi posamezniki, ki so klubu škodili in ti so bili primorani zapustiti kolektiv.

Na kakšen način so ti posamezniki povzročali škodo?

Bilo je več incidentov. Nekateri so kradli, drugi so bili nesramni do obiskovalcev in ostalih članov kolektiva, tretji so spletkarili in škodili splošnemu vzdušju, četrti so namensko povzročali škodo, ker se ni 100% upoštevalo njihovih želja.

Torej so tovrstne spremembe pozitivne?

Tovrstne spremembe so nujne!

Kako je z obiskom? Narašča ali pada?

Jalla je bila vedno dobro obiskana. Z letnimi časi variira število obiskovalcev. Najmanjši obisk imamo v zimskih mesecih in največji v poletnih. Posebej se pozna priljubljenost med turisti. Poleti je uradni jezik angleščina. Če pa pogledamo malo širšo sliko, je obisk od septembra do junija rahlo upadel. Pozna se visoka stopnja brezposelnosti med mladimi.

Obisk mladih je upadel, kaj pa starejši? Ti še obiskujejo dogodke?

Po pravici rečeno, redko kdo od starejših je bil tu zaradi dogodkov. So posamezniki, ki nas že več let podpirajo, obstajajo pa tudi ljudje, katere je bilo potrebno nagnati oziroma jim narediti prostor ne zanimiv, da so prenehali zahajati. Pred leti so k nam zahajali samo ljudje, ki se niso imeli kam dati. Pogosto sem se čudil, ko sem pomislil, da delamo večinoma mladi, k nam pa zahajajo večinoma stari, mladi se niso počutili prijetno ob pogledu na klientelo, ki je bila sestavljena iz pijancev in narkomanov.

Kako ste se spopadli s to problematiko oziroma kako ste jim naredili prostor ne zanimiv?

Za začetek smo ukinili pijačo "na puf". Nato smo prepovedali kajenje. A največ se je verjetno naredilo s spremembo programske vsebine. Starejšim je ustrezala etno glasba in tako imenovani "world music" izbor. Mi smo mladi, smo po večini punkerji in ne hipiji, nismo želeli poslušati nekih zvončkov in digderidoo-jev. Vsakič, ko ni bilo vnaprej dogovorjenega DJ-a se je poslušalo punk. Postopoma je starejše to začelo motiti in bili so primorani najti si novo beznico.

Kako so odreagirali starejši člani kolektiva? Jalla Jalla je nekoč slovela kot arabsko-hipijski prostor?

Bili smo najaktivnejši člani kolektiva, konstantno smo stremeli k izboljšavam. Nekaterim pa spremembe niso ustrezale, označili so nas celo za militantne, ker smo imeli cilj in se nismo zgolj prepuščali toku. Bilo je kar nekaj preprirov zaradi tega a na koncu so lahko le popustili našim zahtevam ali pa zapustili kolektiv.

Kakšne pa so bile vaše zahteve?

Zahtevali smo več punk večerov, nismo se zadovoljili z vsako drugo soboto, medtem ko se je elektronska glasba vrtela vsak dan. Zahtevali smo transparentnost pri financah. Predvsem pa smo želeli, da se stvari uredijo in da se neha delovati po načelu "*go with the flow*". Tudi programsko vsebino smo želeli obogateti. Klub je stagniral in to je močno škodilo že tako načetemu ugledu kluba.

Kako ste rešili to težavo?

Kot je bilo že prej rečeno, nekateri so morali zapustiti kolektiv.

Kaj pa problem stagnacije kluba?

Vse prihodke smo vložili v programsko ponudbo. Jalla je postala zatočišče in središče ljubljanske punk scene, a kljub temu je pri nas možno zaslediti ostale žanre, tudi elektroniko. Veliko se je naredilo v smeri organiziranja koncertov, kljub temu, da nimamo primerne infrastrukture in nimamo glasbene opreme. Tudi to težavo bomo v prihodnje rešili. Organizirati smo začeli različne delavnice. Kolesarsko delavnico, Hrana, ne orožje!, slikarsko delavnico, poučevanje jezikov...imeli smo celo delavnico varnega dela z motorno žago...

Kako pa je z inšpekcijskimi službami, kje tiči glavni problem?

Inšpekcijske službe nam ne dajo miru, ker stvari ne potekajo ravno po črti zakona, se pa neprestano trudimo, da bi izboljšali sodelovanje z MOL-om in si s tem pridobili status posebne cone, kjer bi stvari lahko delovale malo drugače. Menim, da se glavi problem skriva v tem, da so na Metelkovi aktivna društva, ki za svoje delovanje prejemajo subvencije s strani države, poleg tega pa so tudi upravitelji klubov. Če pa ti od nekoga nekaj prejemaš in ne daš nič v zameno, recimo plačilo davka, to zna nekoga ujeziti, v tem primeru inšpektorat.

Kako bi vi rešili ta problem?

Pretrgati vse vezi z državo in se držati načel avtonomije. Veliko stvari lahko naredimo sami in finančna pomoč države definitivno ni potrebna. Delujemo po principu DIY in do zdaj nam to dobro uspeva. Etična domena DIY punk kulture je, da je nekaj narejeno s strani ljubiteljev za ljubitelje. Konstanto vlagamo v prostor, veliko tega ostane nevidnega, marsikaj pa opazijo tudi naši obiskovalci. Zadnji večji projekti, ki smo se ga lotili popolnoma sami je bila izgradnja sanitarij med Jallo in Pešci.

Inšpekcijske službe pa verjetno niso edini problem?

Res je, a kot inšpekcijske službe tudi ostali problemi niso zgolj Jallini, so namreč metelkovski. Napadi skrajnih desničarjev nam niso tuji. Ne strinjajo se s tem kar počnemo, stvari ne znajo reševati na miren način, zato jim ne preostane nič drugega kot nasilje. Ta taktika se jim ni pretirano obrestovala, zato so tovrstni napadi postali redkost, poleg njih so tu narkomani. Narkomanom je vstop v klub prepovedan, pogosto se ne strinjajo s tem dejstvom in grozijo s požigom. Vsake toliko časa na Metelkovo zaidejo ljudje iz komercialnih ljubljanskih klubov. Ti menijo, kako je na Metelkovi vse dovoljeno

in se pogosto vedejo neprimerno in zaničujoče. Ni malo problemov a zaenkrat jih obvladamo.

Kakšni so načrti za prihodnost?

Glavni načrt in glavno načelo je, da program ne sme trpet. Še naprej bomo razvijali klub in bogatili programsko ponudbo. Več ko lahko ponudimo, bolj je naše delovanje upravičeno.

PRILOGA B: intervju z osebo B – Članica kolektiva Jalla Jalla

Intervju z osebo B, vprašanja postavlja Emir Kovačević

4.7.2017

Kako se je pričelo tvoje udejstvovanje v klubu Jalla Jalla?

V Jallo so me povabili, ker jim je primanjkovalo ljudi. Sprva naj bi bila tam kot rezerva za polnjene praznih terminov a to se je spremenilo že po prvem tednu sodelovanja. Nemudoma sem postala enakopravna članica.

Se tvoje naloge kako razlikujejo od nalog ostalih članov kolektiva?

Nikakor! Vsi smo enakopravni in vsi smo zadolženi, da skrbimo za naš klub. Morda mi ni treba sekati drv a tudi to storim, če je potrebno.

Poleg tega, da si zapolnila prazne termine, si še kako prispevala samemu klubu?

Precej časa sem preživela v tujini. Tam imajo v okupiranih conah skoraj praviloma F'n'B oziroma Food not Bombs iniciative. Pomislila sem, kaj ko bi kaj takega imeli tudi pri nas. Vem, da se je v preteklosti to že dogajalo in želela sem, da se to zopet oživi. Kolektiv je moj predlog brez pomislekov podprl in tako smo začeli z delom.

Kdaj točno se je to začelo in kako?

Prvo akcijo F'n'B ali Hrana, ne orožje, po domače, smo imeli spomladi 2014. Enostavno smo se odpravili do tržnice in "nažicali" nekaj zelenjave, ki smo jo potem skuhalo ter podeli tistim, ki so se oglasili. Organiziramo se v manjše skupine, ponavadi smo v trojicah. Obvezno je v skupini prisotno vsaj eno dekle. S časom smo ugotovili, da je mnogo lažje vzpostaviti kooperacijski odnos, če k branjevki pristopi oseba ženskega spola. Predstavimo jim namen in cilj naše akcije, s seboj imamo tudi letake na katerih je podrobneje opisana naša akcija. Do zdaj je akcija naletela na pozitiven odziv in pogosto se je zgodilo, da so nam ponudili svežo zelenjavo.

Kakšen pa je obisk tovrstnih akcij?

Obisk je bil sprva zelo mizeren. Zbrali smo se samo domači, no kljub temu smo poskrbeli za dober obrok in vzdušje. Nekaj časa je bilo potrebnega, da se je razširila reklama. Sprva

smo bili prisotni zgolj mi, člani kolektiva, in nekateri aktivisti z Metelkove, ki delijo podobno mišljenje. Povabili smo tudi starše, da se nam pridružijo in da tudi sami vidijo, da počnemo nekaj pozitivnega. Beseda se je postopoma širila, s časom se je oblikovala skupina rednih gostov. Zgodilo se je tudi, da je bil obisk prevelik ter da so nekateri ostali brez obroka.

Kdo pride na F'n'B? Mladi, brezposelni, brezdomci?

Na F'n'B so dobrodošli vsi! Socialni status ne igra vloge. Prav tako leta ne igrajo vloge. Dobesedno so dobrodošli vsi, ki bi radi nekaj pojedli in se pri tem malo podružili. Obiskujejo nas srednješolci, študentje, zaposleni, brezposelni in penzionisti. Vsi, ki imajo čas in željo.

Omenila si, da so tovrstne iniciative pogoste v tujini, se je v prihodnje možno nadejati tudi kakšnemu obisku iz tujine?

Pogosto nas obiščejo kolegi iz tujine, ki so tudi sami dejavni v okupiranih conah. Tedaj akcija dobi nove razsežnosti. Zbere se večje število ljudi, ki pomagata pri organizaciji. Poleg tega pa imamo možnost poizkusiti neke nove "specialitete".

Kako pa je s financiranjem, vse dobite na tržnici?

Veliko stvari nam podarijo na tržnici a včasih tudi oni ostanejo brez zaloge. Tedaj moramo, tako kot vsi ostali, potrebščine kupiti v trgovini. Financiramo se izključno iz prostovoljnih prispevkov, ki nam jih pustijo obiskovalci in s pomočjo prometa na šanku. Ne smemo pa pozabiti na skupino Krik Disneylanda. Člani skupine Krik Disneylanda so prvi podprli našo iniciativo. Ko smo jih vprašali, če so zainteresirani za nastop v sklopu dogodka "Hrana, ne orožje!", so odgovorili, da bodo nastopili pod pogojem, da honorar, ki bi jim pripadel, namenimo za prihodnje akcije.

Kaj vidiš kot namen iniciative?

Namen iniciative je ozaveščanje ljudi o napačnih metodah potrošništva hrane. Preveliko užitne hrane je povsem nepotrebno zavržene. Poleg tega pa je glavni namen predvsem sproščeno druženje ob toplem obroku.

PRILOGA C: Intervju z osebo C – Član kolektiva Jalla Jalla

Intervju z osebo C, vprašanja postavlja Emir Kovačević

4.7.2017

Kako se je pričelo tvoje udejstvovanje v klubu Jalla Jalla?

Začel sem s predvajanjem glasbe. Sem namreč velik ljubitelj in poznavalec punka in skaja. Sprva sem vsake toliko vrtel glasbo potem so me pa enkrat vprašali, če bi se tudi aktivno pridružil kolektivu.

Se tvoje naloge kaj razlikujejo od ostalih članov kolektiva?

Ne, vsi imamo enakopravno porazdeljene naloge. Seveda so nekateri bolj večji od drugih v določenih stvareh a to ne zmanjšuje njihove moči pri odločanju. Sam sem recimo nagnjen k organiziranju koncertov in koordiniranju DJ večerov.

Kako pa poteka organizacija koncerta?

Potrebno je vedeti, da Jalla ni najbolj primeren prostor za izvedbo koncerta. Sam prostor nikoli ni bil mišljen kot koncertno prizorišče, velikost prostora ne presega velikosti manjšega stanovanja, osnovne glasbene opreme ni, ozvočiti se da zgolj vokale, izolacija je slaba, vstopnine ni možno pobirati. A z malo domišljije in strpnosti se lahko tudi to uredi oziroma izkoristi. Smo najdejavnejši prostor na Metelkovi. Infrastrukturne omejitve nas ne omejuje. Klub nima odra in nima osnovne glasbene opreme, kljub temu nam je uspelo lansko leto organizirati preko 30 koncertov.

Po večini bookiramo skupine, ki so na turneji, s tem že na samem začetku zmanjšamo stroške. Obljubimo jim nek simboličen honorar na katerega ponavadi pristanejo, poleg obljubljenega honorarja jim zagotovimo še popolni izkupiček nabran iz donacij obiskovalcev, topel veganski obrok in 3 pijače po članu. Za obrok običajno poskrbi organizator ali pa se z nekom dogovori, da mu ta pomaga pri tem. Skuha se nekaj preprostega, predvsem je pomembno, da je poceni, toplo in vegansko, ker to potem ne predstavlja ovire za nikogar. Do zdaj še nisem doživel, da bi se nekdo pritoževal, ker ni bilo mesa.

Omenil si, da po večini organizirate koncerte skupinam, ki so na turneji, zakaj?

To so skupine, ki potrebujejo pomoč, vsak koncert jim pride prav. So tudi najcenejše, ker

so pogosto veseli, da dobijo zgolj topel obrok.

Kako je z glasbeno opremo, rekel si, da glasbene opreme ni?

Imamo vokalno ozvočenje. Bookiramo le skupine, ki so na turneji s popolnim backline-om (celotna glasbena oprema), če so neki naši bližnji prijatelji si izjemoma sposodimo opremo od prijateljev, ki so v bendih.

Kako pa je z ozvočenjem?

V klubu imamo nekaj ljudi, ki so večji ozvočevalci, tako da je tudi ta zadeva pokrita izključno z naše strani. Oni so zadolženi za ravnanje z našo opremo. Če le ni prehuda okvara, jo tudi servisirajo.

Skupine, ki so na turneji običajno potrebuje prenočišče, kako se spodate s to problematiko?

Prenočišča praviloma nimamo, obstajajo izjeme, ko se uspemo znebiti z Infoshopom ali pa nekdo od bližnjih prijateljev ponudi prenočišče, a to je bolj izjema kot pravilo. Gostujoče skupine si ali same priskrbijo prenočišče ali pa se odpravijo naprej na pot.

Kako se financirajo koncerti?

Vstopnine ne moremo pobirat, ker nam že sama postavitev prostora tega ne omogoča, bende izplačujemo z denarjem nabranim od prodaje pijače in s prostovoljnimi prispevki. V zadnjem času se je scena korenito spremenila na bolje kar se tiče same podpore nastopajočih, obiskovalci brez pomislekov donirajo nekaj drobca za nastopajoče, ko je veliko zanimanje za dogodek so temu primerne tudi donacije.

Kako pa se skupine razporedijo v tako malem prostoru in kam gre publika?

Glede na to, da ni odra se bend postavi v levi kot kluba, zaenkrat se še nihče ni pritoževal glede tega. Obiskovalci se razporedijo v neposredni bližini nastopajočih pa vse okoli šanka in včasih tudi po šanku, odvisno od števila obiska, šank se je tudi že izkoristil kot odskočna deska za croud-surfing ali kot v našem specifičnem primeru rečemo šank-diving.

Kako se spodate s problematiko hrupa? V zadnjem času je to kar velik problem na Metelkovi.

Zapremo vsa okna in vrata. Glede na to, da je izolacija izjemno slaba in da so koncerti

izjemno hrupni imamo pravilo, da se končajo do 22:00, to nam sicer ne zagotavlja miru pred policijskim obiskom, a je vsaj mnogo lažje doseči nek konsenz in se izogniti kazni.

Kakšne so reakcije nastopajočih, ko pridejo v tako majhen prostor?

Enkrat se je zgodilo, da nek romunski bend ni upal stopiti iz kombija. Niso verjeli, da so na pravem mestu. Na koncu so odigrali odličen koncert.

Bendi nam radi malo potožijo, da pri njih nekaj takega ni možno in da so presrečni, da so dobili priložnost nastopa. Veliko njih nas obišče tudi v privatnem življenju, ko niso na poti z ostalimi člani in radi obujajo spomine na nastop. Precej pogoste so tudi prošnje za koncerte, ki se začnejo z »Hey, our friends gave us your contact...« kar pomeni, da jim je bilo nekaj kar počnemo, zagotovo vseč.

Kako stopite v kontakt z nastopajočimi?

Praksa je da, je skupina na turneji in potrebuje pomoč. Kontaktiramo se s pomočjo elektronske pošte in ostalih družbenih omrežji. Glede na to, da sem tudi sam aktiven glasbenik, sem mnoge izmed teh ljudi spoznal na lastnih turnejah. Z leti sem vstopil v mrežo DIY akterjev naše scene v Evropi. Veliko nas je, ki organiziramo koncerte, nekateri vozijo bende spet drugi koordinirajo prostore itd., vsi smo prijatelji.

Kakšen je obisk koncertov?

Obisk je izjemen. Vedno se zbere lepo število ljudi, ki podpirajo nastopajoče. Z obiskovalci koncertov sem skozi leta vzpostavil bližnji odnos, smo kot nekakšna razširjenja družina. Večino jih poznam zelo dobro, saj so sami na sceni, ali kot obiskovalci, ali kot glasbeniki in drugačni navdušenci. Vedno se potrudim, da jim ponudim več kot so pričakovali. S tem jih spodbudim, da se naslednjič zopet oglasijo. Če pa so obiskovalci zadovoljni, so tudi nastopajoči zadovoljni, je nekakšen primer win-win situacije.

Rekel si, da koordiniraš DJ večere, lahko malo pojasniš, kako to poteka?

Mnogo bolje kot v preteklosti. Sedaj je točno določeno, kdo je kdaj na vrsti. Nekoč so bile težave znotraj kolektiva, ki so se poznale tudi na sami koordinaciji DJ večerov. Zgodilo se je, da sta se isti večer oglasila dva DJ-a, ker je oseba, ki je koordinirala program "pomotoma" pozabila, da je bilo drugače dogovorjeno. Velikokrat se je tudi zgodilo, da se je vabilo DJ-e, ki kolektivu niso ustrezali. A to je zdaj stvar preteklosti.

Moja naloga je, da poskrbim za sobotne večere. Ti so praviloma namenjeni tršim žanrom. Vsaka druga sobota je namenjena punku, medtem, ko se ostali dve izmenjujeta, enkrat je grind, drugič je metal.

Kdo pa so DJ-i?

DJ-i so moji prijatelji. Ko se najde priložnost, tudi sam vskočim in poskrbim za večer. Redko vabim ne znane ljudi. Saj je punk ampak tudi to mora biti na preverjenem nivoju!

Prej si omenil izjemno obiskanost koncertov, kako je z DJ večeri?

DJ večeri niso tako močno obiskani. Razlogov je več, enim je prostor premajhen, drugim je preglasno, tretji bi radi kadili a je v klubu to prepovedano, četrtim se enostavno ne da.

Kolikšno vlogo igrajo DJ večeri pri ohranjanju punk scene?

So obvezen del! Danes redko komu predstaviš nekaj novega, kot je to nekoč bila praksa. Pomembno je, da se imajo punkerji kam dati in v miru uživati v glasbi, ki jim je všeč.

Torej so obiskovalci lokalni punkerji?

Po večini, niso pa redke situacije, ko nas obiščejo prijatelji iz ostalih delov Slovenije, kot tudi iz tujine! Tedaj znajo biti res divje noči.